

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Проректор з науково-педагогічної
діяльності**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

23 лютого 2017 року

М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»
для підготовки на першому освітньому рівні
на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування
за денною формою навчання**

м. Хмельницький
2020

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	2
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 2
	1.2.	Лекції	3
	1.3.	Семінарські заняття	– 6
	1.4.	Самостійна робота студентів	– 53
	1.5.	Індивідуальні завдання	– 58
	1.6.	Підсумковий контроль	– 58
2.	Схема нарахування балів	–	61
3.	Рекомендовані джерела	–	63
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	75

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем.	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем.	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	12	4	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
2.	Планування діяльності підприємства	12	4	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
3.	Економічна характеристика продукції підприємства	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
4.	Виробнича програма підприємства	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
5.	Виробнича потужність підприємства	14	4	4	-	-	6	-	-	-	-	-	-
6.	Ресурсний потенціал підприємства	8	0	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
7.	Трудові ресурси підприємства	14	4	4	-	-	6	-	-	-	-	-	-
8.	Майнові ресурси (активи) підприємства	21	6	6	-	-	9	-	-	-	-	-	-
9.	Фінансові ресурси (капітал) підприємства	19	4	6	-	-	9	-	-	-	-	-	-
	Всього перший семестр	120	30	30	-	-	60	-	-	-	-	-	-
10.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	13	6	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-
11.	Доходи та цінова політика підприємства	11	4	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-
12.	Фінансові результати діяльності підприємства	13	4	6	-	-	3	-	-	-	-	-	-
13.	Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки	11	4	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-
14.	Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки	16	6	6	-	-	4	-	-	-	-	-	-

15.	Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку	12	4	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-
16.	Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність	14	4	6	-	-	4	-	-	-	-	-	-
	Курсова робота	-	-	-	-	-	45	-	-	-	-	-	-
	Всього другий семестр	90	32	34	-	-	69	-	-	-	-	-	-
	Усього	255	62	64	-	-	129	-	-	-	-	-	-

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці	4
1.1.	Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин.	
1.2.	Класифікація підприємств.	
1.3.	Правові основи та організаційно-економічні умови створення і функціонування підприємства.	
1.4.	Виробничий процес на підприємстві та його організація. Виробнича структура підприємства.	
1.5.	Державний регуляторний механізм діяльності підприємства.	
1.6.	Ринок товарів і послуг та його інфраструктура.	
1.7.		
2.	Планування діяльності підприємства	4
2.1.	Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства.	
2.2.	Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування.	
2.3.	Система планів підприємства.	
2.4.	Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності.	
2.5.	Методичний інструментарій обґрунтування стратегії підприємства.	
2.6.	Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.	
3.	Економічна характеристика продукції підприємства.	2
3.1.	Загальна характеристика, систематизація та методи вимірювання продукції.	
3.2.	Класифікація видів продукції підприємства.	
3.3.	Товарна політика підприємства і механізм її здійснення.	
4.	Виробнича програма підприємства	2

4.1.	Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.	
4.2.	Інформаційне забезпечення обґрунтування виробничої програми підприємства. Методи розробки виробничої програми.	
4.3.	Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства.	
4.4.	Система матеріально-технічного забезпечення виробництва.	
4.5.	Оперативне виробниче планування обсягів і ритмічності виробництва, сезонності реалізації продукції.	
4.6.	Умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі.	
5.	Виробнича потужність підприємства	4
5.1.	Поняття та види виробничої потужності підприємства.	
5.2.	Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.	
5.3.	Система показників виробничої потужності підприємства.	
5.4.	Чинники впливу на виробничу потужність підприємства та резерви її зростання.	
6.	Ресурсний потенціал підприємства	0
7.	Трудові ресурси та стимулювання праці робітників	4
7.1.	Сутність, класифікація та характеристика трудових ресурсів (персоналу) підприємства.	
7.2.	Поняття, суть і показники продуктивності праці. Методи нормування витрат праці на підприємстві.	
7.3.	Сутність, функції та структура заробітної плати.	
7.4.	Тарифна система оплати праці працівників, її зміст, призначення та використання на підприємстві.	
7.5.	Форми і системи оплати праці.	
7.6.	Обґрунтування потреби підприємства у трудових ресурсах.	
7.7.	Методи планування фонду оплати праці.	
8.	Майнові ресурси (активи) підприємства	6
8.1.	Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності.	
8.2.	Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства:	
8.2.1.	Основні фонди підприємства як складова необоротних активів, їх склад та характеристика. Оцінка основних засобів.	
8.2.2.	Амортизація як інструмент відтворення основних засобів: поняття, методи нарахування.	
8.2.3.	Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства.	
8.2.4.	Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення.	
8.2.5.	Довгострокові фінансові інвестиції підприємства: поняття, класифікація, методи оцінки.	
8.3.	Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація.	
8.3.1.	Поняття та особливості кругообороту оборотних активів підприємства.	
8.3.2.	Нормування оборотних активів. Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства.	
8.3.3.	Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства.	
8.3.4.	Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів.	
8.3.5.	Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства	

9.	Фінансові ресурси (капітал підприємства)	4
9.1.	Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування.	
9.2.	Капітал як складова ресурсів підприємства: сутність, класифікація та принципи формування.	
9.3.	Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості.	
9.4.	Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості.	
9.5.	Кредитування як механізм формування позикового капіталу підприємства: поняття, принципи, завдання.	
9.6.	Вартість і структура капіталу підприємства.	
9.7.	Методичні основи аналізу капіталу підприємства.	
10.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	6
10.1.	Сутність понять «витрати», класифікація поточних витрат.	
10.2.	Поняття та показники собівартості продукції, порядок їх обчислення.	
10.3.	Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання.	
10.4.	Зміст і механізм дій виробничого лівериджу.	
10.5.	Управління поточними витратами підприємства.	
10.6.	Резерви зниження собівартості продукції та оптимізації поточних витрат підприємства.	
10.7.	Методи планування та аналізу поточних витрат підприємства.	
11.	Доходи та цінова політика підприємства	4
11.1.	Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.	
11.2.	Сутність і механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства.	
11.3.	Методичні інструменти та послідовність аналізу доходів підприємства.	
11.4.	Цінова політика підприємства: сутність та методи розроблення.	
11.5.	Планування доходів підприємства: поняття, завдання і методи.	
12.	Фінансові результати діяльності підприємства	4
12.1.	Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.	
12.2.	Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства.	
12.3.	Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.	
12.4.	Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.	
12.5.	Обґрунтування прибутку на плановий період: завдання та методичний інструментарій.	
13.	Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки	4
13.1.	Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Поняття та види ефекту.	
13.2.	Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства.	
13.3.	Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.	
13.4.	Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.	
14.	Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки	6

14.1.	Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета і завдання його дослідження.	
14.2.	Методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства.	
14.3.	Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства, методика їх визначення.	
14.4.	Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства та її визначення.	
14.5.	Показники оцінки рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки ділової активності підприємства.	
14.6.	Показники оцінки ділової активності підприємства.	
14.7.	Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.	
15.	Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку	4
15.1.	Поняття «розвиток»; його роль, місце і значення в господарській діяльності.	
15.2.	Основні форми розвитку підприємства.	
15.3.	Концепції та моделі розвитку підприємств.	
15.4.	Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві.	
16.	Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність	4
16.1.	Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності.	
16.2.	Методичні підходи до визначення ймовірності кризи на підприємстві.	
16.3.	Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання.	
16.4.	Поняття, цілі та форми санації. Класифікація санаційних заходів.	
16.5.	Поняття економічної безпеки підприємств, система показників оцінювання рівня його рівня.	
	Усього	62

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Питання для усного опитування та дискусії

1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання: основні ознаки, функції та напрями діяльності підприємства.
2. Основні принципи господарювання в ринковій економіці: економічного суверенітету, самоокупності та самофінансування.
3. Організаційно-економічні умови створення та функціонування підприємств.
4. Класифікація підприємств, економічні особливості та характеристика різних видів підприємств.
5. Ринок та його інфраструктура: торговельно-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, інформаційно-інноваційна, соціальна та інші.
6. Пряме та непряме державне регулювання діяльності підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: підприємство, статут, вартість майна, вартість підприємства, зовнішнє середовище, конкуренція, види підприємств, державне регулювання, ринок, інфраструктура, самоокупність, самофінансування, економічний суверенітет.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- напрями діяльності підприємства та права в галузі планування, управління ресурсами, розпорядження доходами і прибутками;
- поняття підприємства та їх класифікація;
- економічні особливості різних видів підприємств;
- елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства: інфраструктура ринку, що обслуговує підприємство, її характеристика;
- конкурентне ринкове середовище та конкурентна політика підприємства;
- правові основи та економічні обмеження створення та діяльності підприємства;
- механізм державного регулювання діяльності підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Підприємство набуває прав юридичної особи з дня...
 - а) укладання і підписання установчих документів;
 - б) відкриття розрахункового рахунка у банку;
 - в) державної реєстрації;
 - г) виготовлення печатки підприємства.
2. Учасники товариства з додатковою відповідальністю відповідають за борги товариства...
 - а) у межах належних їм внесків;
 - б) солідарна відповідальність, усім майном;
 - в) у межах належних їм внесків і майном у розмірі, кратному внеску;
 - г) у межах належних їм акцій.
3. Суб'єкти якого добровільного об'єднання підприємств та організацій втрачають свою юридичну і господарську самостійність?
 - а) асоціації;
 - б) корпорації;
 - в) консорціуму;
 - г) холдингу;
 - д) тресту.
4. Підприємство, в яких переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним, називається:
 - а) благодійна організація;
 - б) державне підприємство;
 - в) монопольне підприємство;
 - г) казенне підприємство.
5. Які суб'єкти господарювання, що функціонують на споживчому ринку, не є юридичними особами?
 - а) холдингові компанії;
 - б) кооперативи;
 - в) повні товариства;
 - г) командитне товариство;
 - д) приватні особи.

Завдання 2. Охарактеризуйте основні критерії прийняття рішення про вибір організаційно-правової форм ведення бізнесу. Результати оформити у вигляді таблиці 1:

Таблиця 1

Критерії обґрунтування форми організації бізнесу

Критерій	Характеристика
1. Рівень відповідальності власників та їх кількість	
2. Можливості участі в управлінні справами суб'єкта господарювання та контролю за ним	

3. Можливості фінансування	
4. Умови передачі права власності та правонаступництво	
5. Умови оподаткування суб'єктів господарювання	
6. Накладні витрати, зумовлені окремими формами організації бізнесу	
7. Законодавчі вимоги щодо відповідності виду діяльності певним формам організації бізнесу	

Завдання 3. Визначити особливості, переваги та недоліки різних видів підприємств. Результати оформити у вигляді таблиці 2:

Таблиця 2

Характерні риси різних видів підприємств

Вид підприємства	Характерні риси	Переваги	Недоліки
1. Приватні (унітарні) підприємства			
2. Господарські товариства			
3. Акціонерні товариства			
4. Виробничий кооператив			
5. Підприємство з іноземними інвестиціями			

Семінарське заняття 2

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність планування, його необхідність та доцільність у ринкових умовах.
2. Принципи планування, їх характеристики.
3. Мета і цілі функціонування підприємства на ринку. Класифікація цілей та вимоги до їх формування
4. Система планів підприємства.
5. Стратегічне планування на підприємстві. Сутність та варіанти стратегії підприємства.
6. Вибір та розробка стратегії.
7. Тактичне та оперативне планування.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: планування, місія, ціль, принципи планування, методи планування, план, стратегія, бізнес-план, стратегічне планування, зовнішнє та внутрішнє середовище, адаптація, розробка стратегії, реалізація стратегії, стратегічні цілі, тактичні цілі, прибуток, збиток, точка беззбитковості, точка ліквідації, зона збитковості, зона прибутковості.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- необхідність та доцільність планування у ринкових умовах;
- мета і цілі функціонування підприємства;
- основні методи та принципи планування, їх характеристики;
- поняття плану, класифікаційні ознаки та види планів;
- стратегічне планування, його відмінність від традиційного планування та обмеження у використанні;
- визначення ступеня реалізації стратегії; розробка варіантів її адаптації до наявних умов конкурентного середовища.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Планування — це...

- а) порівняння основних показників розвитку підприємства у звітному і базовому періодах;
 б) процес визначення цілей, які підприємство передбачає досягти за певний період;
 в) розрахунок майбутньої величини прибутків;
 г) аналіз перспектив розвитку підприємства в порівнянні з іншими підприємствами цієї ж галузі;
 д) усі відповіді правильні.
2. На аналізі взаємозалежності між часткою фірми на ринку та ростом галузі побудована матриця:
- а) можливостей по товарам і ринкам;
 б) стратегічна модель Портера;
 в) матриця «Boston Consulting Group»;
 г) матриця «Мак-Кінсі».
3. Плани, зорієнтовані на короткий період часу, до 1 року, і містять конкретні поточні виробничі завдання основним цехам, дільницям, робочим місцям, називають:
- а) поточним;
 б) оперативним;
 в) бізнес-планом;
 г) стратегічним.
4. Стратегія, яка комбінацію в одному підприємстві двох або більше вертикально зв'язаних видів діяльності, називається
- а) стратегією вертикальної інтеграції;
 б) стратегією горизонтальної інтеграції;
 в) стратегією конгломератної інтеграції.
5. Планування, яке базується на аналізі минулого розвитку, а моделі майбутнього функціонування підприємства розробляються шляхом екстраполяції від результатів минулого, називається:
- а) інактивним;
 б) преактивним;
 в) інтерактивним;
 г) реактивним.

Завдання 2. Дайте характеристику основним розділам бізнес-плану. Результати оформити у вигляді таблиці 3:

Таблиця 3

Типова структура бізнес-плану виробничого підприємства	
Назва розділу	Зміст розділу
1	2
1. Резюме	
2. Галузь, підприємство та його продукція	
3. Дослідження ринку	
4. Виробничий план	
5. Організаційно – управлінська структура та персонал	
6. Маркетинговий план	
7. Оцінка ризиків та страхування	
8. SWOT – аналіз	
9. Фінансовий план	
10. Фінансові потреби та повернення інвестицій	
11. План впровадження проекту	
Додатки	

Семінарське заняття 3

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття «номенклатура» та «асортимент» продукції. Види продукції підприємства: «товарна», «валова», «чиста», «реалізована продукція», «валовий оборот підприємства».
2. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства.
3. Формування асортименту товарів та управління ним.
4. Розробка товарної марки та здійснення її правової охорони.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробнича програма, показники виробничої програми, асортимент, номенклатура, валова продукція, товарна продукція, чиста продукція, умовно-чиста продукція, нормативно-чиста продукція, валовий оборот підприємства, внутрізаводський оборот, реалізована продукція, незавершене виробництво.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- класифікація видів продукції підприємства (за ступенем готовності, характером об'єкта виробництва, особливостями використання, напрямками збуту);
- методи вимірювання та показники обсягу діяльності підприємства, їх специфіка по галузях господарювання;
- процес формування асортименту на підприємстві;
- роль товарних запасів у забезпеченні стійкості товарного асортименту;
- оптимізація товарного асортименту.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Асортимент продукції – це:
 - а) перелік виробів за назвами, сортами, профілями у заданій кількості;
 - б) склад і співвідношення виробів у загальному обсязі;
 - в) перелік видів продукції, що виробляється;
 - г) правильної відповіді немає.
2. Яким може бути співвідношення обсягів товарної і реалізованої продукції у виробничій програмі:
 - а) обсяги товарної і реалізованої продукції однакові;
 - б) обсяг товарної продукції менший, ніж реалізованої;
 - в) обсяг товарної продукції більший, ніж реалізованої;
 - г) всі відповіді вірні.
3. Валовий оборот підприємства - це:
 - а) вся продукція підприємства, незалежно від ступеня її готовності;
 - б) обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана: чи в межах підприємства, чи поза ним;
 - в) кількість продукції, яка використовується всередині нього для подальшої переробки.
4. Виберіть три складові реалізованої продукції:
 - а) готова продукція на складі;
 - б) роботи промислового характеру;
 - в) товарна продукція;
 - г) зміна обсягу незавершеного виробництва;
 - д) зміна залишків готової продукції на складі;
 - е) зміна обсягу відвантаженої неоплаченої продукції.
5. Для обчислення обсягу виробництва і реалізації продукції використовуються такі показники:

- а) натуральні;
- б) трудові;
- в) вартісні;
- г) умовно-натуральні;
- д) всі відповіді вірні.

Завдання 2. Визначити обсяг товарної продукції за наступними даними.

Таблиця 4

Планом виробництва продукції підприємства на рік

Готові вироби:	Випуск продукції, шт.	Оптова ціна підприємства, грн.
А	2300	380
Б	2800	300
В	1200	250

Вартість інших виробів в оптових цінах підприємства склала 740 тис. грн. Крім того, заплановані послуги промислового характеру на сторону в оптових цінах підприємства на суму 130 тис. грн.

Завдання 3. Визначити обсяги реалізованої, товарної, валової чистої та умовно-чистої продукції за наступними даними.

Підприємство виготовляє виріб А у кількості 3000 шт. за ціною 1550 грн. Крім цього виготовляються напівфабрикати для реалізації на суму 17 тис. грн. та надаються послуги промислового характеру на суму 10 тис. грн. Незавершене виробництво зменшилось за рік з 310 тис. до 280 тис. грн. Залишки нереалізованої продукції збільшилися до кінця року на 250 тис. грн. Матеріальні витрати становлять 1.8 млн. грн.

Завдання 4. Визначити обсяг товарної, валової й реалізованої продукції за наступними даними. У плановому році підприємство має випустити основної продукції для реалізації на 140 тис. грн., крім того заплановані послуги промислового характеру на сторону на 40 тис. грн., виробництво напівфабрикатів на початок року складе 250 тис. грн., з них буде використано за рік у власному виробництві на суму 230 тис. грн.

Незавершене виробництво на кінець року збільшиться в порівнянні з початком року на 23 тис. грн. На початок року залишки готової продукції на складі становили 55 тис. грн., на кінець року складуть 45 тис. грн.

Завдання 5. Основна продукція підприємства у розрахунковому році має скласти 52000 тис.грн., послуги промислового призначення 4800 тис.грн. Вартість напівфабрикатів становитиме 5400 тис.грн., з яких 50% буде використано для власного виробництва. Обсяг незавершеного виробництва на кінець розрахункового року збільшиться на 3900 тис.грн. Залишки готової продукції на складі підприємства очікуються в розмірі: на початок розрахункового періоду 8200 тис.грн., на кінець цього ж періоду 3700 тис.грн. Визначити очікуваний обсяг валової товарної чистої та реалізованої продукції, якщо вартість матеріальних витрат і сума амортизаційних відрахувань має скласти приблизно 55 % товарного випуску продукції.

Завдання 6. Зробити висновок про повноту асортименту протягом року, розрахувавши коефіцієнт стійкості асортименту ювелірних виробів на підставі наведених даних:

Таблиця 5

Аналіз повноти асортименту підприємства

Показники для аналізу асортименту	Одиниці виміру	Кількість перевірок протягом кварталу			
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
Кількість найменувань ювелірних виробів, передбачених асортиментним переліком	од.	45	45	45	45
Кількість проведених перевірок	разів	3	5	6	4

Фактична кількість найменувань ювелірних виробів, які були в продажу на момент перевірки			42	43	
		46	45	45	41
	од.	40	42	46	38
		43	40	44	42
			43	42	44

Завдання 7. Проаналізувати ступінь оновлення випуску продукції у звітному році за даними таблиці 6.

Таблиця 6

Показники	План	Факт
1	2	3
Кількість видів продукції	86	94
в тому числі нових видів	22	18
Обсяг виробництва продукції в гуртових цінах підприємства, тис. грн.	4900	5000
в тому числі нових видів, тис.грн.	1620	1280

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

В обсяг товарної продукції включають готову продукцію, послуги виробничого характеру, ремонтні роботи, капітальний ремонт свого підприємства, напівфабрикати і запчастини на сторону, капітальне будівництво для непромислових господарств свого підприємства, роботи, пов'язані з освоєнням нової техніки, тару, що не входить в гуртову ціну виробу.

Обсяг товарної продукції (ТП) визначають за формулою:

$$ТП = \sum N_i * Ц_i + P,$$

де N_i — випуск продукції i -го виду в натуральних одиницях;

$Ц_i$ — гуртова ціна підприємства одиниці виробу i -го виду, грн.;

P — вартість робіт і послуг на сторону, грн.;

n — кількість видів продукції, що виготовляються на підприємстві.

У валову продукцію (ВП) включають всю продукцію у вартісному виразі, незалежно від ступеня її готовності і визначають за формулою:

$$ВП = ТП + (НЗВк - НЗВп) + (I_k - I_n),$$

де $НЗВп$, $НЗВк$ — вартість залишків незавершеного виробництва відповідно на початок і кінець планового періоду, грн.;

I_k , I_n — вартість інструменту для власних потреб, відповідно на початок і кінець планового періоду, грн.

Валовий оборот підприємства (ВО) — це обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана: чи в межах підприємства, чи поза ним.

Внутрізаводський оборот (ВЗО) — це та кількість продукції підприємства, яка використовується всередині нього для подальшої переробки.

Валову продукцію можна також обчислити:

$$ВП = ВО - ВЗО.$$

Реалізована продукція (РП) — це продукція, яка відвантажена споживачеві і за яку надійшли кошти на розрахунковий рахунок підприємства — постачальника або мають надійти у зазначений термін.

Обсяг реалізованої продукції обчислюється за формулою:

$$РП = ТП + (Зп - Зк) + (Впп - Впк),$$

де $Зп$, $Зк$ — залишки готової нереалізованої продукції відповідно на початок і кінець планового року, грн.;

$Впп$, $Впк$ — залишки продукції відвантаженої, за яку термін оплати не настав, і продукції на відповідальному зберіганні у покупців відповідно на початок і на кінець планового року, грн.

Обсяг чистої продукції підприємства (ЧП) обчислюється за формулою:

$$ЧП = ТП - (M + A),$$

де M — матеріальні й прирівняні до них витрати на виробництво продукції грн.;

А — сума амортизаційних відрахувань за відповідний період, грн.

Чиста продукція підприємства може бути також обчислена як сума основної і додаткової заробітної плати працівників підприємства і прибутку.

Показник умовно-чистої продукції (УЧП) обчислюється:

$$\text{УЧП} = \text{ЧП} + \text{А}.$$

Новизна асортименту характеризується коефіцієнтом оновлення асортименту, який виражається через відношення кількості нових товарів до загальної кількості найменувань товарів:

$$K_o = \frac{P_n}{P_A},$$

де P_n — кількість нових різновидів товарів;

P_A — кількість різновидів товарів за асортиментним переліком.

Повнота асортименту — це відповідність наявності товарів на торговельному підприємстві розробленому асортиментному портфелю, а стійкість — забезпечення постійного асортименту товарів всіх передбачених товарних категорій і різновидів.

Коефіцієнт повноти асортименту розраховують шляхом відношення фактичної кількості різновидів товарів, що є у продажу, до кількості різновидів товарів, передбачених асортиментним переліком магазину:

$$K_n = \frac{P_\phi}{P_A},$$

де P_ϕ — фактична кількість різновидів товарів у момент перевірки;

P_A — кількість різновидів товарів за асортиментним переліком.

Повнота асортименту товарів у магазинах повинна постійно перевірятися, оскільки залежить від випадкових факторів, наприклад, порушення графіку завезення, умов договору тощо. Для правильної оцінки товарного асортименту повноту доцільно визначати як середній показник, розрахований за даними декількох перевірок протягом поточного періоду.

Коефіцієнт стійкості асортименту ($K_{ст}$) розраховується за формулою:

$$K_n = \frac{P_{\phi 1} + P_{\phi 2} + \dots + P_{\phi n}}{P_A * n},$$

де: $P_{\phi 1}, P_{\phi 2}, P_{\phi n}$ — фактична кількість різновидів товарів у момент окремих перевірок;

P_A — кількість різновидів товарів за асортиментним переліком;

n — кількість перевірок.

Числове значення коефіцієнтів повноти і стійкості асортименту може знаходитися в межах від 0 до 1. Чим ближче ці показники до одиниці, тим повніший і стійкіший асортимент магазину, отже, підхід до його формування обрано правильно і можна вважати, що він буде найбільш оптимальним для підприємства.

Семінарське заняття 4

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, значення, структура виробничої програми підприємства, її інформаційне забезпечення.
2. Методи розробки виробничої програми. Планування виробничої програми. Фактори, що визначають обсяги виробництва та реалізації продукції.
3. Система матеріально-технічного забезпечення виробництва. Обґрунтування оптимальної партії постачання матеріальних ресурсів.
4. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми. Умови забезпечення виконання виробничої програми підприємства. Ритмічність виробництва.
5. Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробнича програма, показники виробничої програми, асортимент, номенклатура, валова продукція, товарна продукція, чиста продукція, умовно-чиста продукція, нормативно-чиста продукція, валовий оборот підприємства, внутрізаводський оборот, реалізована продукція, незавершене виробництво, матеріально-технічне забезпечення, матеріальні ресурси, оптимальна партія постачання.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- системи та методи планування виробничої програми підприємства;
- методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми підприємства;
- методичні підходи до оптимізації виробництва у середовищі, критерії оптимізації;
- методи і показники оптимального визначення варіантів виробничої програми;
- управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції;
- оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та реалізації продукції.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Виробнича програма підприємства – це:
 - а) перелік всіх асортиментних позицій продукції підприємства;
 - б) система завдань з виробництва і доставки споживачам продукції в розгорнутій номенклатурі і асортименті, відповідної якості і в певні терміни;
 - в) максимальний обсяг продукції, що виготовлений основними цехами;
 - г) максимально можливий обсяг випуску продукції підприємством протягом встановленого проміжку часу за певних організаційно-технічних умов.
2. Ритмічне виробництво - це:
 - а) випуск продукції відповідно до плану графіка;
 - б) відрізок часу, на який кожний попередній частковий процес повинен випереджати наступний процес;
 - в) виробництво у рівні проміжки часу однакового обсягу продукції на всіх стадіях виробничого процесу.
3. Яку з наведених відповідей слід вважати вірною:
 - а) виробнича програма формується не залежно від виробничої потужності;
 - б) виробнича програма має перевищувати виробничу потужність;
 - в) виробнича програма, як правило менша, ніж виробнича потужність.
4. Виробнича програма обґрунтовується (дві вірні відповіді):
 - а) обсягом капітальних вкладень;
 - б) виробничою потужністю;
 - в) обсягом інвестицій;
 - г) наявними матеріальними ресурсами;
 - д) чинним законодавством.
5. Кількість товару, яка при регулярних замовленнях забезпечує мінімальні виграї на організацію замовлення і на зберігання запасів – це:
 - а) оптимальна партія поставки;
 - б) поточні запаси;
 - г) точка безпеки;
 - д) критичний обсяг виробництва.

Завдання 2. Обґрунтувати виробничу програму малого підприємства з виробництва металовиробів із точки зору забезпеченості металом, якщо на плановий період підприємством укладено договори на поставку металу в обсязі 8 тонн, а норма витрат металу на один виріб становить 1,18 кг. Коефіцієнт використання металу – 0,72. Крім того, 30% відходів металу

можуть повторно використовуватися у виробництві. На плановий період підприємство має доставити споживачам 7500 шт. металовиробів.

Завдання 3. Визначте оптимальний розмір партії матеріалів, що повинні бути закуплені фірмою за такими даними. У плановому році підприємство повинне закупити для потреб виробництва 97 т. конструкційних матеріалів. Ціна матеріалу складає 6000 грн./т. Витрати, пов'язані з розміщенням замовлення, контролем проходження рахунків на оплату, прийманням товарів (витрати обслуговування партії товару), складають 5000 грн., а витрати на збереження матеріалів – 18% вартості середньорічного виробничого їхнього запасу.

Завдання 4. Визначити економічний розмір замовлення та кількість замовлень протягом року за таких умов: згідно з даними обліку вартість подання одного замовлення становить 200 грн., річна потреба в комплектуючому виробі – 1550 шт., ціна одиниці комплектуючого виробу – 560 грн., вартість зберігання комплектуючого виробу на складі дорівнює 20% його ціни.

Завдання 5. Проаналізуйте ритмічність випуску продукції за місяць на основі даних (таблиця 7). Розрахувати коефіцієнт ритмічності, аритмічності та варіації подекадного випуску продукції .

Таблиця 7

Ритмічність випуску продукції по декадам

Декада	Випуск продукції, тис. грн.		Питома вага, %		Відсоток виконання плану випуску продукції	Зараховується у плановий ритм, тис. грн.
	План	Факт	План	Факт		
I	720	655				
II	710	690				
III	715	850				
Всього			100,0	100,0		

Завдання 6. Дайте оцінку виконанню плану з обсягу виробництва та асортименту продукції (таблиця 8). Використати чотири способи розрахунку коефіцієнту асортиментності. Визначити ступінь оновлення асортименту.

Таблиця 8

Аналіз виконання плану з асортименту

Вид продукції	Випуск продукції, тис.грн.			Зараховується у виконання плану, тис.грн.
	план	фактично	виконання плану, %	
А	190	180		
Б	130	130		
В	240	270		
Г	350	340		
Д	-	60		
Е (нова продукція)	110	90		
Є (нова продукція)	100	40		
Разом				

Завдання 7. Визначити обсяг валової, товарної, чистої й реалізованої продукції для двох років за даними таблиці:

Вихідні техніко-економічні показники для обчислення вартісних показників обсягу
продукції підприємства

Показник	Од. виміру	Звітний рік	Плановий рік
1	2	3	4
1. Виробництво продукції в натуральному вираженні:	шт.		
- виріб А		550	600
- виріб Б		700	750
- виріб В		600	500
- виріб Г		900	1000
2. Відпускна ціна одиниці продукції:			
- виріб А	грн.	10000	12000
- виріб Б		12000	12500
- виріб В		8000	10500
- виріб Г		16000	13500
3. Обсяг напівфабрикатів власного виробництва, призначених для реалізації на сторону	тис.грн.	2200	2500
4. Послуги виробничого характеру	тис. грн.	3000	2800
5. Залишки незавершеного виробництва	тис.грн.	1200	?
- на початок року		1400	↓ на 10%
- на кінець року			
6. Матеріальні й прирівняні до них витрати на виробництво річного обсягу продукції	тис.грн.	17200	19180
7. Вартість сировини й матеріалів замовника	тис.грн.	240	350
8. Залишки нереалізованої продукції	тис.грн.		
- на початок року		800	?
- на кінець року		560	↓ на 3%

Контрольна робота 1. Виконання запропонованого викладачем індивідуального розрахункового завдання.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Виробнича програма повинна бути забезпеченою матеріальними ресурсами. Потребу матеріалу на виробничу програму ($M_{заг}$) можна визначити за формулою:

$$M_{заг} = \sum_{i=1}^n H_{ei} \cdot N_i,$$

де H_{ei} - норма витрат матеріалу на i -й виріб, кг/од.;

N_i - виробництво i -го виробу в плановому періоді, од.;

n - кількість видів виробів, для яких використовується даний вид матеріалу.

З використанням цієї формули рахується можливий випуск продукції з визначеної величини матеріалів:

$$N_i = \frac{M_{заг}}{H_{ei}}.$$

Оптимальна партія поставки обчислюється за формулою (формула Уілсона):

$$P_{opt} = \sqrt{\frac{2 \times M_p \times C_n}{C_M \times P_H}},$$

де M_p — річна потреба у матеріалах;

C_n — транспортно-заготівельні витрати на одну партію поставки;

C_M — ціна одиниці матеріалу;

P_H — коефіцієнт, що враховує втрати від відволікання коштів у запаси й витрати на зберігання матеріалів.

Ритмічність - рівномірний випуск продукції у відповідності із графіком в обсязі та асортименті, які передбачені планом.

Коефіцієнт ритмічності – відхилення обсягу продукції, яка зарахована у виконання плану (фактичний обсяг, але не більше запланованого) до планового випуску продукції.

Коефіцієнт варіації – відношення середньоквадратичного відхилення від планового завдання за добу (декаду місяць, квартал) до середньодобового (середньодекадного, середньомісячного, середньоквартального) планового випуску продукції:

$$K_{var} = \frac{\sigma}{\bar{x}}$$

середній обсяг випуску за період: $\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$,

середньоквадратичне відхилення: $\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x_{факт} - \bar{x})^2}{n}}$

K_{var} – коефіцієнт варіації, x_i – обсяг випущеної продукції за i – тий період; \bar{x} - середній обсяг випуску за період, n - кількість періодів, що підлягають аналізу.

Коефіцієнт аритмічності – сума додатних і від’ємних відхилень у випуску продукції від плану за кожний день (тиждень, декаду). Чим аритмічніше працює підприємство, тим вищий показник аритмічності.

Розрахунок показників виконання плану по асортименту можна здійснювати наступними способами:

- способом найменшого числа - вибір меншої із двох сум – фактичне виробництво чи планове. Тобто, береться фактична сума виробництва, але за умови, якщо вона не перевищує планове завдання.

- способом найменшого відсотка, у виконанні плану серед усіх виробів;

- способом знаходження співвідношення кількості виробів з повним виконанням плану і кількості планових позицій;

- шляхом визначення вартості недовиробленої продукції.

Семінарське заняття 5-6

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття «виробнича потужність підприємства», «виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання».

2. Принципи та інформаційна база визначення виробничої потужності підприємства.

3. Системи та методи визначення потужності підприємства.

4. Динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність. Баланс виробничої потужності підприємства.

5. Фактори впливу на ефективність використання виробничої потужності підприємства та резерви її зростання. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробнича потужність; виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання; фонд часу роботи обладнання; вхідна, вихідна та середньорічна виробнича потужність; пропускна спроможність підприємства; коефіцієнт використання потужності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття та види виробничої потужності;
- динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність;
- баланс виробничої потужності підприємства;
- показники використання виробничої потужності;
- фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності, їх класифікація і характеристика.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Потужність, яка встановлюється в проектному завданні та характеризується максимально можливим випуском продукції при ідеальних умовах функціонування виробництва, називається:
 - а) максимальною;
 - б) проектною;
 - в) теоретичною;
 - г) практичною;
 - д) поточною.
2. У розрахунок виробничої потужності не включається обладнання:
 - а) яке знаходиться у ремонті;
 - б) несправне;
 - в) резервне;
 - г) устаткування навчальних дільниць.
3. На величину виробничої потужності підприємства впливають такі чинники:
 - а) форма власності підприємства;
 - б) кількість встановленого обладнання;
 - в) продуктивність праці одного робітника;
 - г) територіальне розміщення підприємства.
4. При розрахунку виробничої потужності використовуються показники:
 - а) натуральні;
 - б) умовно-натуральні;
 - в) вартісні;
 - г) усі відповіді вірні.
5. Цех, дільниця, лінія, на яких виконуються головні і найбільш трудомісткі технологічні процеси, називається :
 - а) провідною;
 - б) найголовнішою;
 - в) «вузьким місцем» на виробництві.

Завдання 2. Визначити вихідну та середньорічну виробничу потужність підприємства за такими даними:

- виробнича потужність на початок року – 400 млн грн.;
- введення потужності:
 - з 1 травня – 10 млн грн;
 - з 15 липня – 8 млн грн;
- виведення потужності: з 1 червня – 15 млн грн.

Завдання 3. На дільниці механічного цеху працює 20 верстатів. Трудомісткість обробки однієї деталі на токарному верстаті становить 0,25 нормо-годин. Дільниця працює в дві зміни, тривалість однієї зміни – 8 годин. Число неробочих днів у розрахунковому році – 107. Регламентовані простої обладнання становлять 5% від режимного фонду часу. Очікуваний коефіцієнт використання токарних верстатів дорівнює 0,85. Визначити виробничу потужність дільниці цеху і можливий обсяг випуску продукції.

Завдання 4. Дільниця, яка оснащена однотипним обладнанням, працює в три зміни. На 1 січня кількість верстатів – 20; з 1 травня вибуло 2 верстати, з 1 липня встановлено 3 верстати. Кількість робочих днів в році – 260, тривалість зміни – 8 годин, регламентований процент

простоїв обладнання – 5%. Продуктивність одного верстату – 6 деталей за годину, річний план випуску продукції – 678 тис. деталей.

Визначити пропускну спроможність ділянки та коефіцієнт її використання.

Завдання 5. Визначити виробничу потужність і зробити виновок про обґрунтованість виробничої програми на плановий рік, якщо відомо, що кількість однойменних верстатів у цеху дорівнює 30; норма часу на обробку одиниці продукції 0,6 годин; режим роботи – двозмінний; тривалість зміни 8 годин; регламентовані простої устаткування 3 % режимного фонду часу; число робочих днів у році 255; запланований обсяг виробництва становить 210 тис.од.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Виробничу потужність провідного цеху (дільниці) з виготовлення однорідної продукції (переробки сировини, виконання інших виробничих операцій) можна визначити за однією з таких формул:

$$N_i = a_i \times T_p \times \bar{m},$$

або

$$N_i = \frac{T_p \times m}{t_i}$$

N_i - потужність і-го виробничого підрозділу підприємства;

a_i - продуктивність устаткування у відповідних одиницях виміру і-ої продукції за годину;

T_p - річний (корисний) фонд часу роботи устаткування;

\bar{m} - середньорічна кількість фізичних одиниць устаткування;

t_i - трудомісткість виготовлення одиниці продукції (переробки сировини, час надання послуги в годинах).

Ефективний (корисний) фонд часу визначається за формулою

$$T_{p(k)} = (D_p - D_e) \times k \times n \times \left(1 - \frac{\alpha}{100}\right),$$

де D_p - кількість днів у році;

D_e - кількість вихідних і святкових днів, що не збігаються з вихідними;

k - тривалість робочої зміни, год.;

n - кількість змін роботи.

α - відсоток втрат робочого часу на плановий ремонт.

Вихідна потужність розраховується за формулою:

$$N_{\text{вих}} = N_{\text{вх}} + N_{\text{отз}} + N_p \pm N_{\text{на}} - N_{\text{в}}$$

$N_{\text{вх}}$ — вхідна потужність підприємства;

$N_{\text{отз}}$ — збільшення потужності протягом розрахункового періоду внаслідок здійснення поточних організаційно-технічних заходів;

N_p — нарощування виробничої потужності завдяки реконструкції або розширенню підприємства;

$N_{\text{на}}$ — збільшення (+) або зменшення (-) виробничої потужності, спричинене змінами в номенклатурі та асортименті продукції, що виготовляється;

$N_{\text{в}}$ — зменшення виробничої потужності внаслідок її вибуття, тобто виведення з експлуатації певної кількості фізично спрацьованого та технічно застарілого устаткування.

Вихідна виробничу потужність у вартісному виразі, тобто потужність на кінець розрахункового періоду (року) ($N_{\text{вих}}$), обчислюється:

$$N_{\text{вих}} = N_{\text{вх}} + N_{\text{вв}} - \text{НП}_{\text{вив}}, \text{ грн.},$$

де $N_{\text{вх}}$ – виробничу потужність на початок періоду, грн.;

$N_{\text{вв}}$ – введена в плановому періоді виробничу потужність, грн.;

$N_{\text{вив}}$ – виведена за плановий період виробничу потужність, грн.

Середньорічна виробничу потужність розраховується за формулою:

$$\bar{N}_{CP} = N_{BX} + \frac{N_{BB} \times t_{BB}}{12} - \frac{N_{ВИБ} \times t_{ВИБ}}{12},$$

де N_{BB} – кількість введених в дію виробничих потужностей;

$N_{ВИБ}$ – кількість виведених виробничих потужностей.

t_{BB} - кількість місяців із моменту введення виробничих потужностей до кінця року;

$t_{ВИБ}$ — кількість місяців із моменту вибуття виробничих потужностей до кінця року.

Середньорічна кількість фізичних одиниць устаткування розраховується за аналогічною формулою.

Коефіцієнт використання виробничої потужності – це співвідношення реального випуску продукції до середньорічної виробничої потужності (\bar{N}_p) і виражається формулою:

$$K_{en} = \frac{Q_p}{N},$$

де Q_p - річний обсяг виробництва .

Семінарське заняття 7

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та види економічних ресурсів.
2. Поняття та характеристика ресурсного потенціалу підприємства.
3. Взаємозв'язок потенціалу і ресурсного потенціалу підприємства.
4. Характеристика та взаємозв'язок складових частин ресурсного потенціалу підприємства.
5. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.
6. Ефективність використання ресурсів підприємства та напрями її підвищення.
7. Методи оцінки ресурсного потенціалу підприємства. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічні ресурси, потенціал, ресурсний потенціал, вхідний потенціал, вихідний потенціал, функціональний потенціал, трудові ресурси, фінансові ресурси, матеріальні ресурси, майно підприємства, заміщення капіталу, оптимізація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття економічних ресурсів та ресурсного потенціалу підприємства;
- оптимальне співвідношення ресурсів;
- критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу;
- поняття ефективності використання ресурсів підприємства;
- проблеми вартісної оцінки ресурсів підприємства;
- основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Потенціал підприємства – це:

- а) максимально можливий обсяг випуску продукції підприємством протягом встановленого проміжку часу за певних організаційно-технічних умов;
- б) максимальний обсяг продукції, що виготовлений основними цехами;
- в) сукупність економічних ресурсів і виробничих можливостей підприємства, які можуть бути використані для досягнення поставлених цілей;

- г) система завдань з виробництва і доставки споживачам продукції в розгорнутій номенклатурі і асортименті, відповідної якості і в певні терміни.
2. Конкурентоспроможність потенціалу підприємства залежить від ...
- рівня конкурентоспроможності його складових елементів;
 - галузі, до якої належить підприємство;
 - масштабів діяльності підприємства;
 - місцезнаходження підприємства.
3. Переклад терміна «потенціал» з латинської мови означає
- резерви;
 - наявні можливості;
 - приховані можливості;
 - запаси.
4. Здатність потенціалу підприємства забезпечувати стійкість підприємства до впливу зовнішнього середовища визначається його:
- розміром;
 - структурою;
 - ієрархічністю;
 - адаптивністю.
5. Залежно від способу відображення кінцевих результатів оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства існують методи:
- графічні, математичні та логістичні;
 - індикаторні та матричні;
 - критеріальні та експертні;
 - одномоментні та стратегічні.

Семінарське заняття 8-9

Тема 7. Трудові ресурси та стимулювання праці робітників

Питання для усного опитування та дискусії

- Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.
- Поняття, суть і показники продуктивності праці.
- Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.
- Сутність, структура, форми та системи оплати праці.
- Тарифна система, її зміст та умови використання.
- Сутність контрактної форми оплати праці.
- Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.
- Зміст плану з праці та порядок його розробки. Штатний розклад, його призначення та порядок складання.
- Планування потреби підприємства у трудових ресурсах.
- Планування фонду оплати праці.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: персонал; трудові ресурси; кадри; трудовий потенціал підприємства; професія; кваліфікація; спеціальність; керівники; спеціалісти; службовці; робітники; продуктивність; продуктивність праці; інтенсивність праці; виробіток; трудомісткість; фактори підвищення продуктивності: зовнішні і внутрішні; заробітна плата; номінальна заробітна плата; реальна заробітна плата; тарифна система; класифікатор професій; довідник кваліфікаційних професій

працівників; тарифна сітка; тарифна ставка; відрядна форма заробітної плати; погодинна форма заробітної плати; контрактна система оплата праці; участь працівників у прибутках.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- трудові ресурси підприємства та їх характеристика;
- продуктивність праці робітників, поняття, методи оцінки, фактори впливу;
- основні напрями підвищення продуктивності праці, та ефективності трудових ресурсів підприємства;
- системи оплати праці та їх характеристика; форми додаткової заробітної плати; форми та системи преміювання на підприємстві;
- методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства;
- планування потреб підприємства у трудових ресурсах; планування загального фонду оплати праці.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Персонал підприємства – це:
 - а) сукупність постійних працівників, які отримали необхідну професійну підготовку;
 - б) потенційна робоча сила як частина трудових ресурсів країни;
 - в) промислово-виробничий персонал;
 - г) явочна чисельність працівників.
2. Трудомісткість виробництва – це:
 - а) затрати робочого часу на одиницю продукції;
 - б) обернений показник виробітку;
 - в) чисельність працівників, що приходиться на одиницю продукції;
 - г) усі відповіді вірні;
 - д) правильна відповідь а) та б).
3. Основна (тарифна) частина заробітної плати працівника не залежить від ...
 - а) результатів його праці;
 - б) рівня його кваліфікації;
 - в) складності робіт, що ним виконуються;
 - г) результатів господарської діяльності підприємства, на якому він працює.
4. Заробіток працівника, що розраховується шляхом перемноження кількості одиниць виробленої продукції та розцінки за одиницю продукції, є заробіток при ...
 - а) відрядно-прогресивній системі;
 - б) прямій відрядній системі;
 - в) непрямій системі;
 - г) відрядно-преміальній системі.
5. Ступінь напруженості праці за одиницю часу і вимірюється кількістю витраченої енергії людини характеризує:
 - а) продуктивність праці;
 - б) трудомісткість;
 - в) інтенсивність праці;
 - г) нормування праці.

Завдання 2. Розрахувати планову чисельність працівників за такими даними: виробнича програма підприємства на рік – 450000 од. Трудомісткість окремих видів робіт на один виріб становить: свердлувальні роботи – 15 нормо-годин, токарні – 10 нормо-годин, шліфувальні – 4 нормо-години, фрезерні – 8 нормо-годин, складальні роботи – 15 нормо-годин. Середній відсоток виконання норм виробітку – 110%. Річний корисний фонд часу одного працівника – 1680 год. Кількість допоміжних робітників – 25% від кількості відрядників.

Завдання 3. Виробнича програма підприємства передбачає виготовлення 80000 виробів. Трудомісткість виготовлення одного виробу 0,4 години, плановий фонд робочого часу одного робітника 1920 годин/рік, коефіцієнт виконання норм часу 1,15. Чи справляться 12 чоловік з цією задачею.

Завдання 4. Визначити чисельність електриків, якщо обсяг робіт з технічного обслуговування в зміну 10600 ремонтних одиниць; норма обслуговування на особу в зміну 1000 ремонтних одиниць; коефіцієнт змінності – 2; витрати робочого часу – 10%.

Завдання 5. У цеху встановлено 15 одиниць устаткування. Норма обслуговування — 5 одиниць устаткування на одного наладчика. Підприємство працює безперервно у три зміни. Річний плановий фонд робочого часу одного працюючого — 230 днів, а фактичний становив – 225 днів. Визначити планову чисельність обслуговуючих працівників

Завдання 6. Станом на 1 жовтня на підприємстві чисельність працюючих за списком становила 800 осіб; 13 жовтня вісім працівників було звільнено за порушення дисципліни, 18 жовтня на роботу прийнято 10 осіб; а 22 жовтня звільнено за власним бажанням 7 працівників. Визначити середньооблікову чисельність працюючих за жовтень, чисельність працюючих на 1 листопада і коефіцієнт плинності кадрів підприємства в жовтні.

Завдання 7. При виготовленні 850000 виробів у рік було зайнято 169 робітників, після автоматизації процесу виробництва на виготовлення цього об'єму продукції задіяні 86 робітників. Визначити підвищення продуктивності праці.

Завдання 8. Визначити заробітну плату робітника при відрядно – преміальній системі, якщо він за місяць виготовив 173 вироби при завданні 130 шт. Норма часу на виконання операції становить 1.4 нормо-год., а годинна тарифна ставка по розряду робіт становить 9,01 грн., процент доплат за виконання плану становить 9%, а процент доплат за кожен процент перевиконання плану – 1.5%.

Завдання 9. У базовому році середньооблікова чисельність працівників на підприємстві складала 710 осіб. У цьому році загальна кількість звільнених з роботи на підприємстві становила 30 осіб, у тому числі за власним бажанням 10 осіб. На роботу прийняли 15 осіб. Розрахувати коефіцієнти руху кадрів на підприємстві: коефіцієнт обороту робочої сили по прийому, по звільненню, коефіцієнт плинності персоналу.

Завдання 10. Визначити основний місячний заробіток працюючого, якщо оплата праці нараховується йому згідно з відрядно-прогресивною системою оплати праці. Норма виробітку робітника-відрядника за місяць становить 700 шт., фактично виготовлено деталей – 840 шт. Розряд робітника – III, тарифний коефіцієнт робітника III розряду - 1.2, а годинна тарифна ставка робітника-відрядника I-го розряду – 0,31 грн. Норма часу на обробку однієї деталі – 30 хвилин.

Розцінка за деталі, що виготовлені понад місячної норми в межах 101-110%, збільшується на 50%. Розцінка за деталі, що виготовлені понад 111% місячної норми, збільшується на 100% від нормативної.

Завдання 11. Проаналізувати умови оплати праці працівників різних галузей на підставі відповідних галузевих угод (наприклад Галузева угода між Міністерством аграрної політики та продовольства України, галузевими об'єднаннями підприємств харчової і переробної промисловості та Профспілкою працівників агропромислового комплексу України на 2011–2013 роки та Галузева угода гірничо – металургійного комплексу України на 2011 -2012 роки). Порівняти в розрізі цих галузей мінімальний гарантований розмір тарифної ставки робітника I -го розряду, коефіцієнти міжрозрядних співвідношень, мінімальний розмір посадових окладів працівників однієї професії (наприклад головний механік, головний економіст). Результати представити у вигляді таблиць (додаток А). Ознайомитись з переліком видів та мінімальними гарантованими розмірами доплат і надбавок до тарифних ставок і посадових окладів працівників

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Планова чисельність основних робітників може визначатися кількома методами:

1. За трудомісткістю виробничої програми:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{T_{сум}}{\Phi_{д} \cdot K_{вн}}, \text{ осіб,}$$

де $T_{сум}$ – сумарна трудомісткість виробничої програми, нормо-год.;

Φ_d – дійсний фонд часу роботи одного працівника, год. (визначається за балансом робочого часу середньоспискового робітника);

$K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм виробітку.

2. За нормами обслуговування:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{n \cdot Z_M \cdot K_n}{H_o}, \text{ осіб,}$$

де n – загальна кількість устаткування, що обслуговується;

Z_M – добова кількість змін роботи устаткування;

K_n – коефіцієнт переведення явочної чисельності в облікову (можна розрахувати за формулою $K_n = \frac{100}{100-f}$, де f – відсоток невиходів на роботу. Зважаючи на умову конкретної

задачі при розрахунку можна використати також коефіцієнт спискового складу ($K_{ос}$), який обчислюється як відношення явочної чисельності робітників до спискової їх чисельності).

H_o – норма обслуговування устаткування одним робітником, од.

3. За нормами виробітку:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{N}{\Phi_o \cdot K_{вн} \cdot H_B}, \text{ осіб,}$$

де N – планова кількість виробів, натур. од.;

$H_{вир}$ – годинна норма виробітку одного робітника, натур. од.

Планова чисельність допоміжних робітників ($Ч_{пл.д.}$) визначається аналогічно чисельності основних робітників. Чисельність допоміжних робітників за професіями можна визначити за формулою:

$$Ч_{д.р.} = \frac{N_{р.м.}}{H_{обсл}}$$

де $N_{р.м.}$ – число робочих місць (одиниць обладнання - $N_{обл}$);

$H_{обсл}$ – норма обслуговування.

Якщо для допоміжних робітників не встановлені певні норми виробітку чи обслуговування, то чисельність цієї категорії робітників обчислюється наступним чином:

$$Ч_{пл.д.} = n_{р.м.д.} \cdot Z_M \cdot K_{сс} \cdot H_A, \text{ осіб,}$$

де $n_{р.м.д.}$ – кількість робочих місць допоміжних робітників;

H_A – кількість основних робітників, які одночасно обслуговують один складний агрегат, осіб.

Рух персоналу на підприємстві характеризується за допомогою коефіцієнтів:

а) обороту робочої сили по прийому ($K_{оп}$):

$$K_{оп} = \frac{Ч_{п.}}{Ч_{сс}}$$

де $Ч_{п.}$ – чисельність прийнятих на роботу за відповідний період, осіб;

б) обороту робочої сили по звільненню ($K_{оз}$):

$$K_{оз} = \frac{Ч_{зв.заг.}}{Ч_{сс}}$$

де $Ч_{зв.заг.}$ – загальна чисельність звільнених за відповідний період з будь-яких причин, осіб;

в) коефіцієнту плинності ($K_{пл}$):

$$K_{пл} = \frac{Ч_{зв.}}{Ч_{сс}}$$

де $Ч_{зв.}$ – чисельність звільнених за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни або з інших причин, не пов'язаних з виробництвом, осіб.

Місячний зарібок робітника за умови застосування різних систем заріботної плати (крім простої погодинної і за посадовими окладами) складається з основного заріботку за відповідною системою і суми премії. Зокрема, загальний місячний зарібок робітника певного розряду обчислюється за формулою:

$$Z_{в.прем.} = Z_{тар.в} + D_{в}, \text{ грн.},$$

де $Z_{тар.в}$ – тарифний заробіток робітника при прямій відрядній системі оплати праці, грн.,

$D_{в}$ – сума преміальних доплат, яка обчислюється за формулою:

$$D_{в} = Z_{тар.в} * \frac{P_1 + P_2 * P_{III}}{100}, \text{ грн.},$$

де P_1, P_2 - розмір премії відповідно за виконання та перевиконання змінних завдань, відсоток від тарифного фонду заробітної плати (годинної тарифної ставки);

P_{III} - відсоток перевиконання змінних завдань, який можна знайти:

$$P_{III} = \frac{N_{ф} - N_{пл}}{N_{пл}} * 100\%,$$

де $N_{ф}, N_{пл}$ - відповідно фактичний і плановий обсяг випуску продукції за місяць, шт./міс.

Семінарське заняття 10-11

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Класифікація активів підприємства.
2. Особливості необоротних активів підприємства як складової його ресурсів:
 - 2.1. Сутність, класифікація та оцінка основних засобів підприємства.
 - 2.2. Амортизація основних засобів: економічна природа, види, характеристика та призначення у відтворювальному процесі.
 - 2.3. Показники, що характеризують використання основних засобів, їх зміст та методика розрахунку.
 - 2.4. Поняття та види нематеріальних активів підприємства. Особливості формування та відтворення нематеріальних активів підприємства.
 - 2.5. Поняття та склад довгострокових фінансових інвестицій підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: капітальні вкладення, моральний знос, амортизаційні відрахування, амортизація, виробничі основні фонди, будови, споруди, фізичний знос, невиробничі основні фонди, відтворення основних засобів; фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання машин та обладнання, коефіцієнт змінності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- сутність основних засобів як складової активів підприємства;
- порядок фінансування ремонту основних засобів;
- особливості проведення та фінансування капітального ремонту;
- підходи щодо нарахування амортизаційних відрахувань;
- оцінка та амортизація нематеріальних активів;
- оцінка ефективності використання основних засобів підприємств.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Характерною особливістю основних виробничих фондів є:
 - а) Одночасне перенесення своєї вартості на вартість готової продукції;
 - б) тривалий час функціонування у виробничому процесі;
 - в) Повна зміна своєї форми і розмірів після участі у виробничому процесі;
 - г) зміна натурально-уречевленої форми у процесі використання.
2. Виробнича структура основних засобів – це відсоткове співвідношення:
 - а) між кількістю нової і відпрацьованої техніки;

- б) між віковими групами основних засобів;
 - в) між наявністю основних засобів за окремими підрозділами підприємства;
 - г) між активною і пасивною частинами основних засобів.
3. Первісна вартість основних засобів складається з вартості:
- а) придбання;
 - б) майбутніх капітальних ремонтів;
 - в) поточних ремонтів;
 - г) витрат на ліквідацію.
4. Відношення середньорічної вартості основних засобів підприємства до обсягу випущеної ними продукції називається:
- а) фондвіддачею;
 - б) фондомісткістю;
 - в) коефіцієнтом використання виробничої потужності;
 - г) рентабельністю.
5. Річна норма амортизації – це:
- а) втрата частини вартості основних засобів під впливом НТП;
 - б) відсоток річних відрахувань від балансової вартості основних засобів;
 - в) втрата частини вартості основних засобів внаслідок експлуатаційних навантажень;
 - г) втрата частини вартості основних засобів внаслідок морального старіння устаткування.

Завдання 2. Вартість основних засобів на початок року складала 4200 тис. грн. Протягом року були введені основні фонди: з 1 лютого на суму 50 тис. грн., з 15 травня на суму 40 тис. грн., з 1 серпня на суму 20 тис. грн.; вибули основні фонди: з 1 травня на суму 4 тис. грн., з 15 листопада на суму 8 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних засобів, а також коефіцієнти вибуття, оновлення та приросту основних засобів.

Завдання 3. На підприємстві вартість основних засобів на початок звітного періоду становила 7500 тис. грн. З 01.06 введено основних засобів на суму 1550 тис. грн, а з 15.10 виведено основних засобів на суму 900 тис. грн. Обсяг виробленої продукції — 9800 тис. грн. Загальна чисельність працівників – 300 осіб. Розрахувати фондвіддачу, фондомісткість і фондоозброєність праці на підприємстві.

Завдання 4. Визначити залишкову вартість після трьох років експлуатації та суму нарахованого зносу групи об'єктів основних засобів, якщо амортизація нараховується методами зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивним та прямолінійним при умові: первісна вартість основних засобів – 160 тис. грн., фактичний термін експлуатації – 3 років, ліквідаційна вартість – 10 тис. грн. Мінімально допустимий строк корисного використання для цієї групи об'єктів становить 10 років.

Завдання 5. Визначити первісну вартість верстатів А та Б за такими даними: а) ціна реалізації верстатів: А-410 тис. грн., Б-820 тис. грн.; б) комісійні послуги – 10% ціни продажу; в) загальна сума транспортних витрат – 220 тис. грн., а вантажно-розвантажувальних робіт – 50 тис. грн., витрати розподілені у пропорції: верстат А-25%, верстат Б – 75%.; г) витрати на монтаж становили: верстат А – 60 тис. грн., верстат Б – 80 тис. грн.

Завдання 6. Розрахувати річні суми амортизації, залишкову вартість та накопичену суму амортизації основного засобу підприємства різними методами. Проаналізувати можливі переваги і недоліки їхнього застосування.

Підприємство очікує 1 січня планового року ввести в експлуатацію принтер, первісна вартість якого становить 1100 грн., термін служби – 5 років, ліквідаційна вартість – 100 грн. Максимальний обсяг друку на принтері дорівнює 120 тис. сторінок, плановий річний обсяг друку (тис. друк с.): 1 рік – 30; 2 рік – 30; 3 рік – 24; 4 рік – 24; 5 рік – 12. Результати розрахунку представити у вигляді наступної таблиці:

Розрахунок амортизації принтеру

Рік	Прямолінійний	Виробничий	Зменшення залишкової вартості	Прискореного зменшення залишкової вартості	Кумулятивний
1					
2					
3					
4					
5					
Накопичена сума амортизації					
Залишкова вартість					

Завдання 7. Первісна вартість верстата становить 7000 грн., сума нарахованого зносу – 5000 грн., залишкова вартість – 2000 грн., справедлива вартість – 2500 грн. Визначити можливість переоцінки об'єкта основних засобів підприємства.

Завдання 8. У цеху встановлено 100 верстатів. Режим роботи цеху двозмінний. Тривалість зміни 8 годин. У першу зміну працювали усі верстати, у другу – 60% верстатного парку. Кількість робочих днів у році 260. Плановий відсоток простоїв на ремонт устаткування – 6%. У середньому час фактичної роботи одного верстата в рік – 3420 годин. Визначити коефіцієнт змінності і коефіцієнт екстенсивного використання устаткування.

Завдання 9. У зв'язку із суттєвим (понад 10 %) відхиленням залишкової вартості будівлі, яка обліковується на балансі установи, від її справедливої вартості, керівником установи було прийнято рішення про переоцінку такого об'єкта. Рішення про переоцінку було погоджено з вищою за рівнем установою. Для проведення переоцінки установка звернулася до професійного оцінювача. Первісна вартість будівлі 56246 грн., сума нарахованої амортизації, грн. 42922 грн., справедлива вартість згідно зі звітом про оцінку майна 166550 грн. Проведіть розрахунки оцінювача щодо переоцінки вартості будівлі.

Завдання 10. У зв'язку зі значним ступенем морального зносу комп'ютерної техніки, яка обліковується на балансі установи, її залишкова вартість суттєво (більше ніж на 10 %) відрізняється від її справедливої вартості. З огляду на це керівник бюджетної установи прийняв рішення про переоцінку комп'ютерної техніки. Рішення про переоцінку погоджено з вищою за рівнем установою. Проведіть процедуру оцінки активів. Вихідні дані для визначення суми переоцінки (уцінки) об'єктів основних засобів та результату її проведення: первісна вартість комп'ютерної техніки 28000 грн., сума нарахованої амортизації 16800 грн., справедлива вартість - 8960 грн.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Кожний об'єкт, який належить до основних засобів, має кілька вартісних оцінок, що зумовлюється їх тривалим функціонуванням.

Оцінювання основних засобів полягає у грошовому вираженні їх вартості. Застосовують такі види оцінювання, як первісна, відновна, залишкова та ліквідаційна вартість основних засобів.

Первісна вартість основних засобів – це їх вартість на момент введення в дію. Визначають її за формулою:

$$C_{\text{перв}} = C_{\text{придб}} + C_{\text{дост}} + C_{\text{монт}} + C_{\text{інш}},$$

де $C_{\text{придб}}$ – вартість придбання основних засобів; $C_{\text{дост}}$ – вартість доставки основних засобів; $C_{\text{монт}}$ – вартість монтажу; $C_{\text{інш}}$ – інші витрати, пов'язані з придбанням основних засобів (митні збори, комісійні посередника та ін.).

Відповідно до Податкового кодексу України підприємства мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів враховуючи коефіцієнт індексації. Відновна (переоцінена) вартість основних засобів – це вартість їх відтворення в умовах і цінах, що склалися. Вона враховує такі самі витрати, що й первісна вартість, але за сучасними цінами.

Відновну вартість визначають за формулою:

$$C_{ВДН} = C_{ПЕРВ} \times K_i,$$

де K_i – коефіцієнт індексації, який визначається за формулою:

$$K_i = (I_{(a-1)} - 10) : 100, \text{ де}$$

$I_{(a-1)}$ – індекс інфляції року, за результатами якого провадиться індексація.

Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не провадиться (тобто індекс інфляції року, за результатами якого здійснюється індексація, менше ніж 110 % і в такому випадку залишкова вартість менш як на 10% відрізняється від справедливої вартості).

Залишкова вартість основних засобів виникає у процесі їх експлуатації і характеризує реально існуючу їх вартість, ще не перенесену на вартість готової продукції. Визначають її за формулою:

$$C_{ЗЛ} = C_{ПЕРВ} - C_{ЗН},$$

де $C_{ЗН}$ – вартість зношення (амортизаційні відрахування).

Ліквідаційною називають вартість основних засобів після завершення терміну їх експлуатації.

Середньорічну вартість основних засобів підприємства розраховують так:

$$C_{СЕР} = C_{ПОЧ} + \frac{C_{ВВЕД} \times t_{вв}}{12} - \frac{C_{ВИВ} \times t_{вив}}{12},$$

де $C_{ПОЧ}$ – вартість основних засобів на початок звітного року; $t_{вв}$ – кількість місяців, протягом яких відповідні групи основних засобів експлуатувалися у звітному році, $t_{вив}$ – кількість місяців до кінця року з моменту виведення основних засобів з експлуатувалися; $C_{ВВЕД}$ – вартість основних засобів, що вводяться протягом року; $C_{ВИВ}$ – вартість основних засобів, виведених з експлуатації у звітному році.

Наявність і рух основних засобів у бухгалтерському обліку відображаються щомісяця. Вартість основних засобів на кінець розрахункового періоду визначається так:

$$C_{КІН} = C_{ПОЧ} + C_{ВВЕД} - C_{ВИВ}.$$

Амортизація – це процес перенесення вартості основних засобів на вартість готової продукції частинами з метою її повного відшкодування.

Суми амортизаційних відрахувань на підприємстві визначаються за допомогою річних норм амортизації. Річна норма амортизації – це відношення річної суми амортизації (без ліквідаційної вартості) до балансової вартості основних засобів, виражене у відсотках:

$$n_A = \frac{C_{БАЛ} - C_{ЛІКВ}}{C_{БАЛ} T_H} \cdot 100\%,$$

де $C_{бал}$ – балансова вартість основних засобів;

T_H – термін експлуатації основних засобів.

Амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів:

За методом прямолінійного нарахування амортизації сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів:

$$A_p = \frac{C_{БАЛ} - C_{ЛІКВ}}{T_H}$$

Метод зменшення залишкової вартості полягає у визначенні суми амортизації основних засобів виходячи з їх залишкової вартості ($A_{ЗЛ}$) на початок року:

$$A_p = A_{ЗЛ} n_A / 100,$$

$$n_A = 1 - \sqrt[t]{\frac{C_{ЛПК}}{C_{перв}}} \cdot 100\%$$

де t – термін корисного використання основних засобів.

Метод прискореного зменшення залишкової вартості передбачає нарахування амортизації виходячи із залишкової вартості основних засобів на початок року і подвійної річної норми амортизації:

$$A_P = \frac{A_{зал} \times 2 \times n_a}{100},$$

де n_a обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта.

За кумулятивним методом (цілих значень років) визначають суму щорічної амортизації, що обчислюється як добуток амортизованої вартості основних засобів на кумулятивний коефіцієнт (K):

$$A_P = (C_{ПЕРВ} - C_{ЛПКВ}) \cdot K.$$

Виробничий метод застосовують тоді, коли для відшкодування вартості основних засобів використовують їх сумарний виробіток за весь період експлуатації у відповідних одиницях виміру (одиницях виробленої продукції, відпрацьованих машино-годинах, кілометрах пробігу тощо). Річна сума амортизації визначається як добуток фактичного річного обсягу ($Q_{факт}$, грн.) випуску продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації (q):

$$A_P = Q_{ФАКТ} \cdot q,$$

$$q = \frac{(C_{перв} - C_{ЛПКВ})}{Q_{ПЛАН}},$$

де $Q_{план}$ – загальний обсяг продукції (у грн.), яку підприємство планує виробити за допомогою цих основних засобів.

Фондовіддача основних засобів – це відношення обсягу виробленої продукції підприємства до середньорічної вартості основних засобів, що показує, який обсяг виробленої продукції припадає на 1 грн вартості основних засобів, тобто

$$\Phi_B = \frac{Q}{C_{СЕР}}$$

Фондомісткість – це показник, обернений до фондовіддачі. Він показує, яка вартість основних засобів припадає на 1 грн виробленої продукції, тобто

$$\Phi_M = \frac{C_{СЕР}}{Q} \text{ або } \Phi_M = \frac{1}{\Phi_B}$$

Рентабельність основних засобів – це відношення прибутку, отриманого підприємством за певний період, до середньорічної вартості основних засобів підприємства.

Коефіцієнт змінності роботи устаткування – це відношення загальної кількості відпрацьованих машино-змін за добу до кількості одиниць устаткування:

$$K_{ЗМ} = \frac{K_{М-З}}{K_{УСТ}}$$

Коефіцієнт напруженості використання устаткування:

$$K_{НАП} = \frac{Q}{K_{УСТ}}$$

Коефіцієнт інтенсивного навантаження:

$$K_{ИТ} = \frac{q}{П} \text{ або } K_{ИТ} = \frac{t_{\phi}}{t_H}$$

де q – кількість продукції, виготовленої за одиницю часу; $П$ – продуктивність устаткування; t_{ϕ} , t_H – фактично витрачений час на виготовлення одиниці продукції і технічно обґрунтована норма часу на виготовлення одиниці цієї продукції.

Коефіцієнт екстенсивного навантаження:

$$K_{\text{екст}} = \frac{\Phi_{\text{д}}}{\Phi_{\text{н}}},$$

де $\Phi_{\text{д}}$, $\Phi_{\text{н}}$ – фонд часу роботи устаткування за певний період, відповідно дійсний і номінальний.

Семінарське заняття 12

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Відмітні характеристики оборотних активів як складової ресурсів підприємства:
 - 1.1. Поняття та класифікація оборотних активів.
 - 1.2. Нормування оборотних активів. Запаси матеріально-сировинних ресурсів підприємства: їх необхідність, призначення, класифікація та нормування.
 - 1.3. Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація.
 - 1.4. Відмітні особливості грошових активів як складової майнових ресурсів підприємства.
 - 1.5. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного і фінансового циклів підприємства
 - 1.6. Оцінка ефективності використання оборотних активів підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробничі фонди, ненормовані оборотні кошти, нормовані оборотні кошти, оборотні кошти, підготовчий запас, поточний запас, структура оборотних коштів, технологічний запас, транспортний запас, фонди обігу, дебіторська заборгованість, грошові активи.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- сутність оборотних коштів та їх склад;
- особливості нормування оборотних коштів економічних методом;
- розрахунок нормативів оборотних коштів методом прямого розрахунку;
- показники ефективності використання оборотних коштів;
- сутність та склад дебіторської заборгованості;
- сутність та склад грошових активів ;
- напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Залежно від участі у кругообороті оборотні кошти поділяються на:
 - а) власні, прирівняні до них, залучені, інші;
 - б) оборотні кошти авансовані в оборотні виробничі фонди і оборотні кошти авансовані у фонди обігу;
 - в) нормовані і ненормовані;
 - г) вірна відповідь відсутня.
2. Норматив оборотних засобів, який визначається множенням середньодобового споживання матеріалів на норму їх запасу в днях, називається нормативом оборотних засобів:
 - а) у залишках готової продукції;
 - б) у незавершеному виробництві;
 - в) у витратах майбутніх періодів;
 - г) у виробничих запасах.
3. У яких одиницях визначається норма виробничого запасу?
 - а) у днях виробничої потреби;
 - б) у натуральних чи вартісних показниках;

в) у днях реалізації кінцевого продукту.

4. Незавершене виробництво – це:

а) незакінчена обробкою продукція на складі,

б) вартість продукції з незакінченою обробкою, яка знаходиться на обладнанні у цеху,

в) незакінчена продукція: на робочому місці, у технічному контролі, на складі готових деталей, транспортується.

5. До норми запасу часу (у днях) при нормуванні оборотних засобів у виробничих запасах не належить запас часу:

а) для підготовки сировини до виробництва;

б) для підготовки партії продукції до відвантаження покупцям;

в) на транспортування сировини до місця призначення;

г) на випадок зриву поставок.

Завдання 2. Очікується, що в поточному році обсяг реалізованої продукції підприємства становитиме 250 млн. грн., а середній залишок нормованих оборотних коштів – 35 млн. грн. Визначити кількість оборотів і тривалість одного обороту оборотних коштів підприємства.

Завдання 3. За прогнозними розрахунками фірма, що випускає товари народного споживання, у звітному періоді мала виробити товарної продукції на загальну суму 1 200 тис. грн. при наявності оборотних коштів у межах 150 тис. грн. Фактично при наявності тих самих оборотних коштів фірма спромоглася випустити і реалізувати власної продукції на суму 1 320 тис. грн. Визначити суму вивільнення (економії) оборотних коштів фірми.

Завдання 4. Визначити норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві на підприємстві, якщо річна виробнича програма становить 1600 од. продукції при собівартості кожної 130 грн. Тривалість виробничого циклу – 4 дні. Число робочих днів в році становить 260 днів. Вартість сировини і матеріалів, які витрачаються в перший день циклу, - 85% собівартості виробу. Інші витрати розподіляються за днями циклу рівномірно.

Завдання 5. Обсяг реалізованої продукції на підприємстві становив 4200 тис. грн. при нормативі оборотних засобів 670 тис. грн. Визначити, як зміниться коефіцієнт оборотності, якщо у наступному році передбачається збільшення обсягу реалізованої продукції на 17%, а нормативу оборотних засобів – на 12%.

Завдання 6. Визначте кількість оборотних коштів потрібних підприємству, якщо воно планує реалізувати продукцію на 30 млн. грн. і використовувати ці засоби 6 разів протягом року.

Завдання 7. Підприємство використовує у виробництві будівельний матеріал. Інтервал часу між двома суміжними поставками – 24 дні. Термін доставки і вивантаження – 3 дні. Підготовка до використання матеріалу у виробничому процесі – 2 дні. Страховий запас формується в розмірі 25% від поточного. Середньодобові витрати матеріалу – 12 т, а договірна ціна 1 т цього матеріалу – 580 грн. Розрахувати норматив виробничих запасів у натуральному і вартісному вираженні.

Завдання 8. Підприємство харчової промисловості планує збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції за рахунок випуску нової продукції, що користується попитом у споживачів. Для цього необхідно будівництво нового цеху, виробнича потужність якого за обсягом сировини, що переробляється становитиме 1250,0 тис.грн. Визначити потребу в активах для нового цеху за такими даними: а) об'єм будівлі 1800 м³, питомі витрати при будівництві – 150 грн./м³; б) вартість нового обладнання – 70 тис.грн.; в) додаткові витрати, пов'язані з придбанням, доставкою та монтажем обладнання, а також придбанням додаткового інструменту, інвентарю - 60% вартості обладнання; г) вартість придбаних прав на об'єкти промислової вартості – 6 тис.грн.; д) норма запасів сировини, матеріалів - 70 днів, готової продукції – 25 днів; е) потреба в інших оборотних активах – 35% від визначеного розміру товарно-матеріальних цінностей.

Завдання 9. Визначити період операційного, виробничого й фінансового циклів підприємства, виходячи з наступних даних: обсяг реалізації за квартал – 10 000 грн., середні за квартал залишки виробничих запасів сировини, матеріалів та комплектуючих виробів – 2 000 грн., незавершеного виробництва – 100 грн., готової продукції – 3 000 грн., дебіторської

заборгованості – 3 500 грн., грошових коштів – 200 грн., кредиторської заборгованості – 1 500 грн.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Загальний норматив оборотних засобів складається з певних нормативів:

$$H_{\text{заг}} = H_{\text{в.з.}} + H_{\text{н.в.}} + H_{\text{в.м.п.}} + H_{\text{г.п.}},$$

де $H_{\text{в.з.}}$, $H_{\text{н.в.}}$, $H_{\text{в.м.п.}}$, $H_{\text{г.п.}}$ – нормативи відповідно виробничих запасів, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів і готової продукції.

Норматив оборотних засобів у виробничих запасах розраховується за формулою:

$$H_{\text{в.з.}} = DN,$$

де D – денна потреба у певному виді матеріальних ресурсів; N – норма запасу певного виду ресурсів, днів.

Денну потребу в матеріальних ресурсах визначають шляхом ділення загально річної потреби в них ($M_{\text{заг}}$) на кількість днів у році:

$$D = M_{\text{заг}} \div 360.$$

Норму запасу матеріального ресурсу визначають за формулою:

$$N = N_{\text{пот}} + N_{\text{підг}} + N_{\text{тр}} + N_{\text{стр}}$$

де $N_{\text{пот}}$ – запас відповідно поточний, підготовчий, транспортний і страховий.

Норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві обчислюється за формулою:

$$H_{\text{н.в.}} = Q_{\text{д}} \times C_{\text{в}} \times T_{\text{ц}} \times K_{\text{н.в.}},$$

де $Q_{\text{д}}$ – середньодобовий обсяг випуску продукції в натуральному вираженні; $C_{\text{в}}$ – виробнича собівартість одиниці продукції; $T_{\text{ц}}$ – тривалість виробничого циклу; $K_{\text{н.в.}}$ – коефіцієнт наростання витрат.

$$K_{\text{н.в.}} = PV + \frac{1 - PV}{2}, \quad \text{або} \quad K_{\text{н.в.}} = \frac{a + 0,5b}{a + b}$$

де PV – питома вага початкових одноразових витрат на виробництво в собівартості продукції; a – одноразові витрати на початку виробничого циклу; b – решта витрат до завершення виробництва готової продукції.

Нормування оборотних засобів у витратах майбутніх періодів.

Цей норматив встановлюється у грошовому вираженні як залишок не списаних на собівартість витрат на кінець року:

$$H_{\text{в.м.п.}} = B_{\text{поч}} + B_{\text{пл}} - B_{\text{соб}},$$

де $B_{\text{поч}}$, $B_{\text{пл}}$, $B_{\text{соб}}$ – витрати майбутніх періодів відповідно на початок року, які плануються в цьому році і які підлягають перенесенню на собівартість у цьому році.

Нормувати оборотних засобів у запасах готової продукції. можна визначити за формулою:

$$H_{\text{г.п.}} = Q_{\text{д}} \times N_{\text{гот.прод}},$$

де q – вартість одноденного обсягу випуску готової продукції.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів визначає кількість оборотів, які можуть зробити оборотні засоби за певний розрахунковий період (найчастіше рік), і показує, який обсяг реалізованої продукції припадає на 1 грн. вартості оборотних засобів. Обчислюється цей показник за формулою:

$$K_{\text{об}} = \frac{Q}{C_{\text{о.з.сер}}},$$

де Q – річний обсяг реалізованої продукції; $C_{\text{о.з.сер}}$ – середньорічна вартість оборотних засобів.

Фондомісткість показує, яка вартість оборотних засобів припадає на 1 грн. вартості реалізованої продукції:

$$\Phi_{\text{м.оз}} = \frac{C_{\text{о.з.сер}}}{Q},$$

Період обороту оборотних засобів показує, скільки днів триває один оборот оборотних засобів:

$$T_{OB} = \frac{360}{K_{OB}}$$

Порівнюючи показники оборотності оборотних засобів за два суміжних періоди (наприклад, роки), можна визначити їх зміну, що спричинюється прискоренням або уповільненням їх обертання. Загальний розмір цієї зміни визначається так:

$$\Delta C_{O.3.CEP} = C_{O.3.CEP1} - C_{O.3.CEP2},$$

де $C_{O.3.CEP1}$, $C_{O.3.CEP2}$ – середні суми оборотних засобів за два суміжних періоди.

Абсолютне вивільнення оборотних засобів визначається як різниця між плановою потребою у базовому періоді і фактичною сумою середніх залишків нормованих оборотних засобів. Відносне вивільнення або додаткове залучення оборотних засобів за розрахунковий період обчислюється за формулою:

$$\pm \Delta C_{O.3} = \frac{Q}{360} (T_{ЗВІТ} - T_{БАЗ}),$$

де Q – річний обсяг реалізації продукції; $T_{ЗВІТ}$, $T_{БАЗ}$ – тривалість обороту оборотних засобів у році відповідно звітному та плановому (базовому).

Операційний цикл підприємства – це період повного обороту оборотних коштів, період часу від моменту витрачання підприємством грошових коштів на придбання вхідних запасів сировини й матеріалів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану продукцію. Тривалість операційного циклу розраховується за формулою:

$$ОЦ = ВЦ + T_{ГК} + T_{ДЗ}$$

де ВЦ – виробничий цикл;

$T_{ГК}$ – тривалість одного обороту грошових коштів підприємства, у днях;

$T_{ДЗ}$ – тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, у днях.

У процесі управління оборотними коштами в рамках операційного циклу виділяють два основні його складові: виробничий і фінансовий цикл підприємства.

Виробничий цикл підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних коштів, що використовуються для обслуговування виробничого процесу, розпочинаючи з моменту надходження на підприємство сировини, матеріалів і комплектуючих виробів і закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції. Виробничий (ВЦ) визначається за формулою:

$$ВЦ = T_{ВЗ} + T_{НВ} + T_{ГП},$$

де $T_{ВЗ}$ – тривалість одного обороту виробничих запасів, у днях;

$T_{ГП}$ – тривалість одного обороту запасів готової продукції на складі, у днях;

$T_{НВ}$ – тривалість одного обороту незавершеного виробництва, у днях.

Фінансовий цикл (цикл грошового обігу) підприємства – це період повного обігу грошових коштів, вкладених в оборотні кошти, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані сировину, матеріали і комплектуючі, і закінчуючи інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію. Фінансовий цикл визначається за формулою:

$$ФЦ = ВЦ + T_{ДЗ} - T_{КЗ}$$

де $T_{КЗ}$ – тривалість обороту кредиторської заборгованості, у днях.

Семінарське заняття 13-15

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та склад фінансових ресурсів підприємства. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства.
2. Кругооборот фінансових ресурсів підприємства в процесі формування його капіталу.
3. Поняття та класифікація капіталу підприємства.
4. Сутність та структура власного капіталу.

5. Сутність та структура позикового капіталу.
6. Кредитування підприємства. Особливості, форми та інструменти банківського і небанківського кредитування підприємства.
7. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою
заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансові ресурси, власні фінансові ресурси, позикові фінансові ресурси, капітал підприємства, вартість капіталу підприємства.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- - складові фінансових ресурсів підприємства;
- - структура власних фінансових ресурсів підприємств;
- - джерела формування власних фінансових ресурсів;
- - основні методи оцінки вартості капіталу підприємства;
- - джерела формування позикових фінансових ресурсів;
- - напрями використання позикових фінансових ресурсів.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Фінансові ресурси підприємства, спрямовані на формування його активів, – це:
 - а) власний капітал;
 - б) позиковий капітал;
 - в) інвестований капітал;
 - г) пайовий капітал.
2. Первісна сума власного капіталу підприємства, що формується на початку здійснення господарської діяльності:
 - а) основний капітал;
 - б) статутний капітал;
 - в) оборотний капітал;
 - г) резервний капітал.
3. Власний капітал підприємства не може бути поданий у формі:
 - а) статутного капіталу;
 - б) довгострокових кредитів банків;
 - в) резервного капіталу;
 - г) пайового капіталу.
4. До складу позикового капіталу не належать:
 - а) поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці;
 - б) кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
 - в) пайовий капітал;
 - г) довгострокові кредити банків.
5. Фінансова структура капіталу характеризується співвідношенням:
 - а) власного і позикового капіталу;
 - б) основного і оборотного капіталу;
 - в) довгострокових і короткострокових зобов'язань;
 - г) капіталу, що інвестований в активи у матеріальній і нематеріальній формах.

Завдання 2.

Підприємство за підсумками року має наступний баланс:

Баланс підприємства за звітний період

Актив	Значення показника, тис. грн.		Пасив	Значення показника, тис. грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року
Необоротні активи	4000	3800	Власний капітал	4800	4800
Оборотні активи	8000	9600	Довгострокова	2500	2500
зокрема грошові кошти	400	800	кредиторська		
короткострокові фінансові	4000	5600	заборгованість		
вкладення			Короткострокова	1200	2400
запаси сировини	900	700	банківська		
незавершене виробництво	250	300	заборгованість		
запаси готової продукції	450	900	Короткострокова	3500	3700
дебіторська заборгованість (тільки по постачальниках)	2000	1300	заборгованість по постачальниках		
Підсумок балансу	12000	13400	Підсумок балансу	12000	13400

Потрібно:

1. Визначити фактичну структуру капіталу на початок і кінець періоду, порівняти з оптимальною, зробити висновок про тенденції, що намітилися.
2. Перевірити, чи дотримується в балансі «золоте правило» фінансування.
3. Перевірити, чи дотримується в балансі «вертикальне правило» фінансування.
4. Зробити висновки та запропонувати практичні рекомендації щодо підвищення економічної безпеки підприємства.

Завдання 5. Власний капітал підприємства – 50 тис. \$. Підприємство істотно розширює господарську діяльність за рахунок залучення позикових коштів. Коефіцієнт рентабельності активів 20%. Існує 8 альтернативних варіантів розширення діяльності. Необхідно визначити, при якій структурі капіталу буде досягнута найвища рентабельність власного капіталу. Ставка податку на прибуток 21%. Додаткові дані приведені в таблиці

Таблиця 13

Показник	Варіанти господарської діяльності							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал	50	50	50	50	50	50	50	50
Позиковий капітал	---	15	30	45	60	75	90	105
Загальна сума капіталу (підсумок балансу)	50	65	80	95	110	125	140	155
Ставка відсотка за кредит з урахуванням ризику	---	18	18	18,5	19	19,5	20	20,5

Зробити висновки та запропонувати практичні рекомендації щодо підвищення економічної безпеки підприємства.

Завдання 7. Статутний капітал акціонерного товариства 7800000 грн., номінал акцій – 3,0 грн. Кількість акцій – 2600000 шт. Емітентом прийняте рішення про збільшення статутного капіталу до 15000000 грн. Розрахувати збільшення статутного капіталу: шляхом додаткового випуску акцій; емісії нових акцій у тій же кількості, але з іншим номіналом.

Завдання 8. Визначити ефект фінансового левериджу для двох підприємств. Зробити висновки:

Вихідні дані для розрахунку фінансового левериджу

Показник	Фірма 1	Фірма 2
1. Прибуток до сплати податків і відсотків за кредит, ЕВІТ , тис. дол.	200	200
2. Джерела коштів, всього	1000	1000
2.1 у тому числі власні грошові кошти, ВК	1000	500
2.2 позикові, ПК	0	500
3. Ставка відсотків за позикові кошти, 15%, СПК		
4. Прибуток-брутто до оподаткування		
5. Податок на прибуток, Т , 21%		
6. Чистий прибуток		
7. Економічна рентабельність, ЕР ,		
Рентабельність власних коштів, Рвк		
фірма 1		
фірма 2		

Завдання 9. Підприємство на звітну дату мало наступні дані за балансом:

- 1) статутний капітал – 7138,9 тис. грн.;
- 2) пайовий капітал – 130,0 тис. грн.;
- 3) інший додатковий капітал – 185,7 тис. грн.;
- 4) резервний капітал – 134,7 тис. грн.;
- 5) нерозподілений прибуток – 3316,0 тис. грн.;
- 6) неоплачений капітал – 20,0 тис. грн.;
- 7) довгострокові кредити банків – 50,0 тис. грн.;
- 8) довгострокові фінансові зобов'язання – 40,0 тис. грн.;
- 9) відстрочені податкові зобов'язання – 75,8 тис. грн.;
- 10) забезпечення виплат персоналу – 339,0 тис. грн.;
- 11) інші забезпечення – 542,5 тис. грн.;
- 12) короткострокові кредити банків – 300,0 тис. грн.;
- 13) поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями – 60,0 тис. грн.;
- 14) кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 642,0 тис. грн.;
- 15) поточні зобов'язання за розрахунками:
 - з одержаних авансів – 673,3 тис. грн.,
 - з бюджетом по сплаті податків – 386,4 тис. грн.,
 - з позабюджетних платежів – 53,5 тис. грн.,
 - зі страхування – 41,7 тис. грн.,
 - з оплати праці – 138,1 тис. грн.,
 - з учасниками по виплаті дивідендів – 464,4 тис. грн.,
 - інші поточні зобов'язання – 40,2 тис. грн.

Необхідно. Визначити обсяг фінансових ресурсів та розподілити їх за формою, наведеною в табл. 15.

Таблиця 15

Склад фінансових ресурсів підприємства

Види фінансових ресурсів	Сума фінансових ресурсів	
	тис. грн.	%
а) власних		
б) позикових		
в) залучених		
ВСЬОГО		100,0

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Фактична структура капіталу:

частка позикового капіталу =ПК/ПБ

де ПК- позиковий капітал;

ПБ- підсумок балансу.

частка власного капіталу = 1-Кзк.

«Золоте правило» фінансування:

а) $ВК/НА > 1$,

де ВК – власний капітал; НА – необоротні активи.

б) $(СК+ПДК)/(НА+ВЗ) > 1$

де ПДК- позиковий довгостроковий капітал; ВЗ – виробничі запаси.

Визначення дотримання «вертикального правила»:

на початок року:

$ВК/ПБ > 0,5$

Економічною рентабельність, EP , розраховується за формулою:

$$EP = \frac{EBIT}{A} \times 100\%$$

Розходження між економічною рентабельністю й рентабельністю власних коштів полягає в тім, що оподаткування знижує рентабельність власних коштів в $(1-T)$ рази. Розходження в рентабельності власних коштів цих підприємств має місце через ефект фінансового левериджу, що визначається за формулою:

$$P_{BK} = (1-T) \times EP + (1-T) \times (EP - СПК) \times \frac{ДЗ}{BK}$$

Семінарське заняття 18

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Контрольна робота 2. Використовуючи фінансову звітність підприємства проаналізувати динаміку та структуру капіталу підприємства, визначити показники ефективності його використання за два роки (додаток Б). Зробити висновки. (Необхідну інформацію можна знайти на офіційному сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України - <http://smida.gov.ua>. Завдання виконується кожним студентом окремо (з дозволу викладача - в парі) та оформляється як індивідуальна робота.

Семінарське заняття 16-17

Тема 10. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
2. Класифікація, склад і характеристика поточних витрат.
3. Поняття калькулювання продукції підприємства.
4. Види та калькулювання собівартості продукції.
5. Управління поточними витратами за системою «директ-костингу», «стандарт-костинг», сфера застосування.
6. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства.
7. Методичні інструменти планування та аналізу поточних витрат підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: витрати, загальні витрати, операційні витрати, постійні витрати, змінні витрати, прямі витрати, непрямі витрати, собівартість продукції, елементи витрат, статті витрат, кошторис

витрат, калькуляція собівартості, методи калькулювання собівартості, управління витратами, планування витрат.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- склад і класифікація витрат на виробництво та реалізацію продукції;
- показники собівартості продукції та порядок їх обчислення;
- особливості проведення та фінансування капітального ремонту;
- методика складання зведеного кошторису витрат виробництва;
- методи планування поточних витрат підприємства;
- виявлення резервів оптимізації поточних витрат підприємства;
- системи та методи внутрішнього контролю за поточними витратами.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Калькуляція собівартості продукції складається:
 - а) в розрізі комплексних статей;
 - б) за економічними елементами;
 - в) за статтями витрат;
 - г) за кошторисом.
2. До прямих належать витрати, які:
 - а) здійснюються регулярно;
 - б) є постійними;
 - в) безпосередньо відносяться на окремі види виробів;
 - г) не залежать від номенклатури продукції;
 - д) обчислюються за встановленими нормами.
3. Витрати на 1 грн. товарної продукції визначаються як відношення:
 - а) прибутку до собівартості продукції;
 - б) собівартості продукції до її вартості в оптових (гуртових) цінах промисловості;
 - в) собівартості продукції до її вартості в оптових (гуртових) цінах підприємства.
4. Змінні витрати — це витрати, величина яких:
 - а) змінюється на одиницю продукції внаслідок НТП;
 - б) залежить від продуктивності праці;
 - в) нестабільна у часі;
 - г) залежить від обсягу виробництва;
 - д) залежить від номенклатури продукції, що виготовляється.
5. Кошторис витрат на виробництво продукції складається:
 - а) за комплексними витратами;
 - б) у розрізі економічних елементів;
 - в) за статтями витрат;
 - г) на одиницю виробу.

Завдання 2. Скласти очікувану калькуляцію одиниці продукції А, виходячи з наступної інформації. Витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу складають: сталі – 3,2 кг.; бронзи – 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 980 і 4000 грн. за 1 т. Основна заробітна плата виробничих робітників буде складати 105 грн., додаткова заробітна плата – 12 % від основної, а відрахування на соціальне страхування встановлені на рівні 37 % від основної і додаткової заробітної плати. Витрати на утримання та експлуатацію устаткування очікуються в розмірі 90 %, загальновиробничі витрати – 60 % від основної заробітної плати.

Завдання 3. Визначити величини прямих і непрямих витрат підприємства (позавиробничі витрати розподіляються на прямі та непрямі рівномірно), а також цехову, виробничу і повну собівартість одного виробу за наступними даними. Підприємство має наступні витрати на один виріб, грн.:

- сировина і матеріали, енергія технологічна	142
- основна заробітна плата виробничих робітників	95
- додаткова заробітна плата виробничих робітників	30
- відрахування у фонд соціального страхування	45,63
- витрати на утримання та експлуатацію устаткування	86
- покупні вироби і напівфабрикати	10
- загально виробничі витрати	24,6
- загальногосподарські витрати	27

- інші виробничі витрати	4
- позавиробничі (комерційні) витрати	82,5

Завдання 4. Розрахуйте точку беззбитковості виробництва на промисловому підприємстві, використовуючи таку інформацію. Виробнича потужність підприємства, що виготовляє один вид продукції, складає 650000 одиниць на рік, а надходження від реалізації виробів – 2600000 грн. Постійні витрати на виробництво складають 900000 грн., змінні витрати – 1360000 грн. Рішення задачі виконати аналітичним і графічним методами.

Завдання 5. Підприємство виробляє один вид продукції. Постійні витрати за рік становлять 160000 грн. Відпускна ціна одиниці продукції (без ПДВ) – 20 грн, змінні витрати – 8 грн. Попит на продукцію стабільний. Планується обсяг продажів 18000 одиниць.

Завдання:

- 1.Визначити критичний обсяг виробництва.
- 2.Визначити кількість одиниць продукції, реалізація яких забезпечить отримання чистого прибутку в розмірі 40 тис. грн.
- 3.Визначити розмір прибутку при зменшенні змінних витрат на 5% і збільшенні постійних витрат на 12 тис. грн (плановий обсяг продажу не зміниться).
- 4.Визначити ціну, яку необхідно встановити, щоб отримати прибуток у розмірі 70 тис. грн при запланованому обсягу продажу.
- 5.Визначити додатковий обсяг продажу, необхідний для покриття додаткових постійних витрат у сумі 20 тис. грн.

Завдання 6. У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн., витрати на 1 грн. товарної продукції – 0.89 грн. У плановому році витрати на 1 грн. товарної продукції встановлені на рівні 0.85 грн., обсяг виробництва продукції збільшиться на 8%. Визначити собівартість продукції планового року.

Завдання 7. Розробити зведений кошторис витрат на виробництво в плановому періоді та планову собівартість валової та товарної продукції, використовуючи вихідну інформацію, табл. 16.

Таблиця 16

Розрахунок зведеного кошторису витрат на виробництво

Показник	Значення
Матеріальні витрати, тис. грн	5400
Заробітна плата, тис. грн	2300
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн	1000
Амортизація основних фондів і нематеріальних активів, тис. грн	800
Інші витрати, тис. грн	500
Витрати, що не враховуються у виробничу собівартість продукції, тис. грн	450
Витрати майбутніх періодів, тис. грн	
- на початок року	100
- на кінець року	400
Залишки незавершеного виробництва, тис.грн	
- на початок року	400
- на кінець року	200
Позавиробничі витрати, тис. грн	350

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Критичний обсяг виробництва (точку беззбитковості) знаходять за формулою:

$$N_{кр} = \frac{B_{ум.-пост}}{(Ц - B_{зм})}$$

де $B_{ум.-пост}$ — умовно-постійні витрати на виробництво продукції в розрахунковому році;

$Ц$ — ціна одиниці продукції, грн./од.;

$B_{\zeta i}$ — змінні поточні витрати на виробництво одиниці продукції, грн/од.

Обсяг прибутку визначається як різниця між отриманим доходом і сукупними витратами підприємства:

$$П = Ц \cdot N - B_{зм} \cdot N - B_{зм.-пост} \cdot$$

Розрахунок зведеного кошторису витрат на виробництво передбачає обрахунок наступних показників:

1. Сукупні витрат на виробництво (C_{σ}) (кошторис витрат) - це сума витрат за економічними елементами:

$$C_{\sigma} = C_m + C_{зм} + C_{cc} + C_a + C_i,$$

де C_m - матеріальні витрати, грн;

$C_{зм}$ - витрати на заробітну плату, грн;

C_{cc} - відрахування на соціальні заходи, грн;

C_a - амортизація основних фондів і нематеріальних активів, грн;

C_i - інші витрати, пов'язані з виробництвом продукції.

2. Собівартість валової продукції ($C_{\sigma n}$) визначається за формулою:

$$C_{\sigma n} = C_{\sigma} - C_{\text{не}} - (C_{\text{мн}}^k - C_{\text{мн}}^n),$$

де $C_{\text{не}}$ - витрати, що не враховуються у виробничу собівартість продукції, грн;

$C_{\text{мн}}^k$, $C_{\text{мн}}^n$ - відповідно витрати майбутніх періодів на кінець і початок планового періоду, грн.

3. Виробничу собівартість товарної продукції ($C_{\text{вир}}^{\text{мн}}$) за формулою

$$C_{\text{вир}}^{\text{мн}} = C_{\sigma n} - (C_{\text{нзв}}^k - C_{\text{нзв}}^n),$$

де $C_{\text{нзв}}^k$, $C_{\text{нзв}}^n$ - відповідно залишки незавершеного виробництва на кінець і початок планового періоду, грн.

4. Повна собівартість товарної продукції ($C_{\text{пов}}^{\text{мн}}$) за формулою

$$C_{\text{пов}}^{\text{мн}} = C_{\text{вир}}^{\text{мн}} + C_{\text{нзв}},$$

де $C_{\text{нзв}}$ - поза виробничі (комерційні) витрати, грн.

Семінарське заняття 18-19

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Доходи підприємства: їх сутність, призначення, склад, джерела та механізм утворення.
2. Доходи від операційної діяльності підприємства. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.
3. Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції. Методи ціноутворення.
4. Методи планування доходів підприємства: особливості та умови їх застосування.
5. Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: фінансова діяльність, дохід, чистий дохід, операційна діяльність, операційний дохід, ціна, цінова політика, цінова стратегія.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- сутність доходів підприємства, їх призначення, склад та джерела утворення;

- - механізм утворення доходів від звичайної діяльності, доходів від надзвичайних подій;
- - формування доходів від операційної діяльності підприємства; фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності;
- - доходи від фінансової та інвестиційної діяльності підприємств;
- - доходи від участі в капіталі, доходи від участі у спільних підприємствах та ін.;
- резерви підвищення доходів;
- поняття та види цін, сутність цінової політики підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Залежно від часу дії ціни бувають такі:

а) роздрібні;	в) зональні;
б) сезонні;	
г) тарифи на пасажирське перевезення.	
2. Ціни, за якими підприємство реалізує вироблену продукцію, називають:

а) реальними;	в) оптовими;
б) закупівельними;	г) вільними.
3. Нижньою межею ціни виробу вважають:

а) рентабельність;	в) собівартість;
б) кошторис витрат на виробництво;	г) рівень беззбитковості виробництва.
4. Назвіть чинник, який впливає на величину виручки від реалізації продукції:

а) стан основних фондів;	в) орендна плата;
б) вартість майна підприємства;	г) обсяг виробництва.
5. Вкажіть правильну відповідь:

а) поняття «дохід» і «прибуток» ідентичні;	«прибуток» ;
б) поняття «дохід» ширше від поняття «прибуток»;	в) поняття «прибуток» ширше від поняття «дохід».

Завдання 2. Визначити прибуток та рівень рентабельності виробу, якщо його ціна становить 80 грн., а витрати – 75% від ціни.

Завдання 3. Підприємство планує одержати річний прибуток 40 тис. грн. Досягти цього можна при забезпеченні річного обсягу реалізації на рівні 12000 виробів. Визначити, яка ціна закладена в розрахунки, якщо постійні витрати на цей обсяг реалізації становлять 25 тис. грн, а питомі змінні витрати - 24 грн.

Завдання 4. За рік підприємство реалізувало 65 тис. кухонних комбайнів. Виробнича собівартість комбайна — 930 грн. Річні витрати на реалізацію цієї продукції — 5120 тис. грн. Прибуток повинен становити 12 % повної собівартості реалізованої продукції. Визначити оптову ціну виробника кухонного комбайна.

Завдання 5. Повна собівартість виробу становить 158 грн.; прибуток, передбачений у оптовій ціні – 24 грн., транспортні розходи у ціні товару складають 10,39 грн., податок на додану вартість – 20 %, торговельна надбавка – 25 %. Визначити ціну реалізації продукції.

Завдання 6. Визначте відпускну ціну флакону парфумів, як що для виготовлення парфумів використовується спирт, оптова ціна якого за один літр становить 103 грн. Ставка акцизу на спирт від відпускної ціни без ПДВ складає 90 %. Для виготовлення одного флакону парфумів потрібно 15 мл. спирту. Витрати на інші інгредієнти і виготовлення в розрахунку на один флакон складають 29 грн. Рівень рентабельності до собівартості складає 25 %. Податок на додану вартість - 20%.

Завдання 7. Собівартість виробу – 300 грн., рентабельність – 20%, ПДВ – 20%, націнка посередника – 10% ціни виробника, торговельна надбавка – 20% ціни посередника. Визначити роздрібну ціну.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

В загальному розрахунок ціни на товар можна подати так:

Ціна= Повна собівартість 1 товару+ Прибуток в розрахунку на 1 товару

Склад роздрібною ціни (Цр) на вітчизняні товари, яка містить у собі максимальну кількість елементів, можна записати таким чином:

$$Ц_p = C + П + А + ПДВ + Н_п + Н_т$$

Де: С - собівартість,
 П - прибуток,
 М - мито,
 А - акцизний збір,

ПДВ - податок на додану вартість,
 НП - посередницько-збутова націнка;
 Н - торговельна надбавка (Н_т).

Розрахунок ціни за цільовим прибутком. Ціну поставлено в жорстку залежність від загального прибутку, який підприємство передбачає одержати від реалізації певної кількості продукції:

$$Ц = S_{зм} + \frac{S_{пост} + П_{заг}}{V},$$

де S_{зм} – змінні витрати на одиницю продукції; S_{пост} – постійні витрати за певний період; П_{заг} – загальний прибуток, який можна одержати від реалізації продукції за певний період; V – обсяг реалізації продукції в натуральному вираженні.

Семінарське заняття 20-22

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення.
2. Механізм утворення: валового прибутку; фінансових результатів: від операційної діяльності, від фінансової та інвестиційної діяльності, від звичайної діяльності до оподаткування; чистого прибутку
3. Сутність та методи обчислення рентабельності.
4. Система управління прибутком підприємства.
5. Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.
6. Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: валовий (балансовий) прибуток, операційний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, надзвичайний прибуток, чистий прибуток, рентабельність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства;
- системи та методи аналізу прибутку та прибутковості діяльності підприємства;
- інформаційна база аналізу прибутку;
- методика обґрунтування прибутку на плановий період;
- механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Чистий прибуток підприємства відрізняється від прибутку від звичайної діяльності на величину:
 - а) процентів за довгострокові кредити;
 - б) податку на прибуток;
 - в) алгебраїчної суми надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податку на надзвичайний прибуток;
 - г) витрат на виконання позареалізаційних операцій.
2. За якою формулою розраховується рентабельність оборотних засобів:

$$\begin{array}{ll} \text{а) } \frac{Q}{C_{O.3.CEP}}, & \text{в) } \frac{C_{O.3.CEP}}{H_{O.3}}, \\ \text{б) } \frac{C_{O.3.CEP}}{Q}, & \text{г) } \frac{П_{БАЛ}}{C_{O.3.CEP}^P} * 100. \end{array}$$

3. Рентабельність власного капіталу – це відношення:

- а) прибутку від звичайної діяльності до власного капіталу;
- б) чистого прибутку до власного капіталу;
- в) власного капіталу до чистого прибутку;
- г) чистого прибутку до суми активів балансу підприємства.

4. Кошти резервного фонду використовують для фінансування:

- а) науково-дослідних робіт;
- б) стихійних втрат;
- в) виплати матеріальних допомоги;
- г) природоохоронних заходів.

5. Прибуток від реалізації – це:

- а) виручка від підприємницької діяльності;
- б) виручка від реалізації за мінусом повної собівартості;
- в) дохід від підприємницької діяльності;
- г) додатковий продукт у грошовому вираженні.

Завдання 2. Витрати на одну гривню продукції, реалізованої у звітному періоді, становлять 0,82 грн. У плановому році передбачається зниження витрат на одну гривню реалізованої продукції на 0,02 грн. У плановому періоді дохід від реалізації продукції у вільних відпускних цінах підприємства становитиме 2500 тис. грн. Розрахувати валовий і чистий прибуток від реалізації продукції.

Завдання 3. Визначити валовий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат до оподаткування та кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, якщо відомо, що чиста виручка від реалізації продукції становить 1500 тис. грн. Виробнича собівартість реалізованої продукції - 1260 тис. грн. Доходи від надання приміщень в оренду - 65 тис. грн. Загальногосподарські витрати підприємства становлять 130 тис. грн. Витрати, пов'язані зі збутом продукції - 95 тис. грн. Доходи від участі в капіталі - 43 тис. грн.

Завдання 4. На підставі наведеної вихідної інформації (табл. 17) і відповідних економічних розрахунків визначити за кожний рік основні показники фінансових результатів діяльності підприємства: чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, сума податку на прибуток; результат від звичайної діяльності (після оподаткування); чистий прибуток, збиток.

Таблиця 17

Вихідні дані для розрахунку фінансових результатів діяльності підприємства, тис.грн.

Показники	2015 р.	2016 р.
1. Дохід (виручка) від реалізації продукції	18053,2	18191,7
2. Непрямі податки та інші відрахування з доходу	3008,9	3031,9
3. Собівартість реалізованої продукції	14800,4	15528,1
4. Інші операційні доходи	1910,3	3271,1
5. Адміністративні витрати	1807,1	2088,5
6. Витрати на збут	248,8	489,7
7. Фінансові доходи	-	-
8. Фінансові витрати	-	9,7
9. Інші доходи	420,2	516,4
10. Інші фінансові витрати	141,4	236,5
11. Надзвичайні доходи	-	15
12. Надзвичайні витрати	11	9

Завдання 5. Розробити план з прибутку підприємства за вихідною інформацією:

Таблиця 18

Вихідні дані	
Показник	Значення
План реалізації продукції за виробами, тис. шт.:	
- виріб А	75
- виріб Б	82
- виріб В	124
Планово-розрахункова ціна з ПДВ, грн/од.:	
- виріб А	52
- виріб Б	76
- виріб В	148
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	15680
Інші операційні доходи, тис. грн	3800
Адміністративні витрати, тис. грн	680
Витрати на збут, тис. грн	130
Дохід від участі в капіталі, тис. грн	1100
Фінансові витрати, тис. грн	520
Ставка податку на прибуток, %	25

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Визначення чистого прибутку здійснюється у відповідності із Національним положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»¹. Узагальний алгоритм формування чистого прибутку наведено на рис. 1.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
=
Валовий: прибуток/збиток
+
Інші операційні доходи
-
Адміністративні витрати Витрати на збут Інші операційні витрати
=
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток / збиток
+
Дохід від участі в капіталі Інші фінансові доходи Інші доходи
-
Фінансові витрати Втрати від участі в капіталі Інші витрати
=
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток / збиток
-
Податок на прибуток
=
Чистий фінансовий результат: Прибуток/збиток

¹ Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

Семінарське заняття 23-24

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та ефекту як результату діяльності підприємства.
2. Поняття та систематизація показників ефективності діяльності підприємства
3. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.
4. Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.
5. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ефект, ефективність, економічна ефективність, показники ефективності, результати, інвестиційні та інноваційні проекти.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливо увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття ефективності діяльності підприємства; показники та критерії ефективності;
- співвідношення понять «ефект» та «ефективність»;
- система показників ефективності;
- вимоги до формування показників ефективності;
- особливості оцінки інвестиційних та інноваційних проектів

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Загальний результат, отриманий підприємством від здійснення певних заходів за певний проміжок часу – це:
 - а) мультиплікаційна ефективність;
 - б) корисний ефект;
 - в) порівняльна ефективність;
 - г) абсолютна ефективність.
2. Віддача об'єкта, сукупність властивостей товару, що використовуються для виконання конкретної роботи конкретним споживачем називається:
 - а) мультиплікаційною ефективністю;
 - б) корисним ефектом;
 - в) порівняльною ефективністю;
 - г) абсолютною ефективністю.
3. Різниця між майбутньою вартістю потоку очікуваних вигід і поточною вартістю нинішніх і наступних витрат проекту протягом усього його циклу називається:
 - а) майбутніми вигодами;
 - б) чистою теперішньою вартістю;
 - в) альтернативною вартістю;
 - г) очікуваним прибутком.
4. Можливість ефективної господарської діяльності підприємства та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку – це:
 - а) результативність;
 - б) конкурентоспроможність;
 - в) розвиток;
 - г) ділова активність.
5. Інноваційний проект можна вважати ефективним, якщо:
 - а) індекс прибутковості більше одиниці;
 - б) індекс прибутковості дорівнює одиниці;
 - в) індекс прибутковості менше одиниці.

Завдання 2. Розрахувати ефективність впровадження інвестиційного проекту методом чистої теперішньої (дисконтної) вартості, визначити період окупності проекту. Вихідні дані:

1. Початкові інвестиції (вартість проекту) – 250 тис. грн.

2. Величина грошових потоків по роках, (тис. грн.):

перший рік – 70;

другий рік – 100;

третій рік - 200.

3. Ставка дисконту – 20%.

Завдання 3. Розрахувати ефективність впровадження інвестиційних проектів на основі розрахунку чистої теперішньої (дисконтної) вартості, періоду окупності проекту за умови ставки дисконту $r = 10\%$. Прийняти рішення щодо вибору проекту.

Таблиця 19

Розрахунок надходжень

проект	Початкові інвестиції, тис. грн.	Грошові надходження, тис. грн.			
		1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
А	95	20	30	50	60
Б	95	10	30	50	65

Завдання 4. Визначити рівень конкурентоспроможності організації на основі вихідних даних, приведених в таблиці 19. Проаналізувати структуру товарної маси. Дати рекомендації про доцільність зняття з виробництва конкретного товару.

Таблиця 20

Показники конкурентоспроможності організації

Показники	Товари організації			
	А	Б	В	Г
1 Ринок, на якому представлений товар.	Промислово розвинені країни	Інші країни	Внутрішній ринок	Внутрішній ринок
2 Показник значущості ринку	1	0,7	0,5	0,5
3 Рівень конкурентоспроможності товару на даному ринку	0,96	0,98	1,0	0,97
4 Об'єм продажу товару на даному ринку, млн. грошових од.	60	200	850	63

Завдання 5. Визначити організаційно-технічний рівень виробництва як чинника конкурентоспроможності. Вихідні дані приведені в таблиці 21. Коефіцієнт вагомості технічного рівня становить 0,55, коефіцієнт вагомості організаційного рівня становить 0,45.

Таблиця 21

Техніко-економічні показники

Найменування параметра	Вагомість показника	Значення показника	
		нормативне	фактичне
1	2	3	4
1. Рівень механізації і автоматизації виробництва	0,50	0,75	0,72
2. Рівень прогресивності технологічних процесів	0,25	0,80	0,75
3. Середній вік технологічного обладнання, років	0,13	4	3,8
4. Фондоозброєність праці, тис. грн./чол.	0,12	25	22
5. Рівень спеціалізації виробництва	0,18	0,95	0,97
6. Коефіцієнт змінності	0,22	2,2	2,35
7. Питома вага основних робітників в чисельності працівників, %	0,25	45	47,5
8. Втрати робочого часу, %	0,25	2,0	2,3
9. Коефіцієнт ритмічності	0,10	0,9	0,86

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Для оцінки ефективності інвестиційних та інноваційних проєктів та прийняття рішення щодо їх обґрунтування використовують показник чистої теперішньої вартості (ЧДВ):

$$\text{ЧДВ} = -K + \frac{ГП_1}{(1+R)} + \frac{ГП_2}{(1+R)^2} + \dots + \frac{ГП_t}{(1+R)^t},$$

де $ГП_1, ГП_2, \dots, ГП_t$ – очікувані грошові потоки у кожному із років періоду реалізації проєкту,

K – початкові інвестиції,

R – ставка дисконту.

Строк окупності інвестиційного проєкту:

$$\text{Ток} = \frac{K}{\overline{ГП}},$$

де $\overline{ГП}$ – середньорічна величина грошових потоків.

Конкурентоспроможність організації можна визначити за формулою:

$$K_{\text{орг}} = \sum_{i=1}^n a_i \cdot b_j \cdot K_{ij} \rightarrow 1,$$

де a_i – питома вага i -го товару організації в обсязі продажу за період, що аналізується, частки

одиниці, $i = 1, 2, \dots, n$, $\sum_{i=1}^n a_i = 1$;

b_j – показник значущості ринку, на якому представлений товар організації. Для промислово розвинених країн прийняти рівним 1; для інших країн – 0,7; для внутрішнього ринку – 0,5;

K_{ij} – конкурентоспроможність i -го товару на j -му ринку.

Питома вага i -го товару організації в обсязі продажу визначається:

$$a_i = \frac{V_i}{V},$$

де V_i – обсяг продажу i -го товару; V – загальний обсяг продажу.

Визначити технічний рівень (або організаційний рівень) виробництва $K_{\text{тр}}$ можна за формулою:

$$K_{\text{тр}} = \sum_{i=1}^n \alpha_i \cdot \frac{\beta_{\text{іф}}}{\beta_{\text{ін}}},$$

де α_i – вагомість i -го показника;

$\beta_{\text{іф}}$ – фактичне значення i -го показника;

$\beta_{\text{ін}}$ – нормативне значення i -го показника.

Розрахунок організаційно-технічний рівень

$K_{\text{от}}$ здійснюється за формулою:

$$K_{\text{от}} = K_{\text{тр}} \cdot \alpha_{\text{тр}} + K_{\text{орг}} \cdot \alpha_{\text{орг}}.$$

Семінарське заняття 25-26

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Питання для усного опитування та дискусії

1. Фінансово-майновий стан підприємства: поняття та підходи до визначення.
2. Основні показники, що визначають фінансово-майновий стан підприємства.
3. Методи аналізу балансу підприємства. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Вертикальний (структурний) аналіз. Порівняльний (просторовий) аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз).
4. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.
5. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства.
6. Показники оцінки рентабельності та ділової активності підприємства.
7. Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: рентабельність, ліквідність, платоспроможність, ефективність виробництва, фінансовий план, баланс підприємства, актив, пасив, фінансово-майновий стан підприємства, кредитоспроможність підприємства.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- основні складові аналізу фінансового стану підприємства;
- інтерпретація показників оцінки майнового стану підприємства;
- нормативне значення показників оцінки майнового стану підприємства;
- джерела інформації для розрахунку показників фінансової стійкості підприємства;
- порядок розрахунку показників ліквідності та платоспроможності, визначення їх відхилення від нормативного значення.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Фінансову незалежність підприємства характеризує:
 - а) ліквідність підприємства;
 - б) коефіцієнт автономії;
 - в) коефіцієнт ризику;
 - г) коефіцієнт довготермінової заборгованості.
2. Актив балансу не містить такі розділи:
 - а) необоротні активи;
 - б) доходи майбутніх періодів;
 - в) оборотні активи;
 - г) власний капітал.
3. Ліквідність характеризує:
 - а) наявність дебіторської заборгованості ;
 - б) спроможність підприємства погасити довготермінові зобов'язання;
 - в) здатність підприємства отримувати кредити;
 - г) швидкість перетворення активів на грошові кошти.
4. Для оцінки ліквідності балансу необхідно зіставити активи і пасиви підприємства, що згруповані за такими ознаками:
 - а) активи за ознакою оборотності, а пасиви – за джерелами формування;
 - б) активи за ознакою ліквідності, а пасиви – за терміновістю зобов'язань;
 - в) активи за ознакою оборотності, а пасиви – за вартістю залучення;
 - г) активи за ознакою ліквідності, а пасиви – за вартістю залучення.
5. Система умов, що визначає здатність підприємства залучати позикові кошти - це:
 - а) оборотність;
 - б) кредитоспроможність;
 - в) платоспроможність;
 - г) ліквідність.

Завдання 2. Провести аналіз ліквідності балансу за абсолютними величинами. Результати представити у вигляді таблиці 22.

Аналіз ліквідності балансу за звітний період, тис.грн.

АКТИВИ	Розмір		ПАСИВИ	Розмір		Платіжний надлишок (+) чи нестача (-)	
	на початок періоду	на кінець періоду		на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду
1	2	3	4	5	6	7	8
Найбільш ліквідні активи, (A ₁)	87,1	21,1	Найбільш термінові зобов'язання, (П ₁)	1560,5	43737		
Швидко реалізовані активи, (A ₂)	2671,6	1611,2	Коротко-строкові зобов'язання, (П ₂)	8836,3	7801,5		
Повільно реалізовані активи, (A ₃)	5597,9	4196,4	Довгострокові зобов'язання, (П ₃)	0	0		
Важкореалізовані активи, (A ₄)	6031,6	6462,2	Постійні пасиви, (П ₄)	3991,4	4051,7		
Баланс	14388,2	12290,9	Баланс	14388,2	12290,9		

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні статей активу, згрупованих за ознакою ліквідності та розміщених в порядку зниження ліквідності, зі статтями пасиву, що групуються за ступенем терміновості погашення зобов'язань.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо

$$A_1 > П_1; A_2 > П_2; A_3 > П_3; A_4 \leq П_4$$

Перша група (A₁) – це *абсолютно ліквідні активи*, такі як готівка і короткострокові фінансові вкладення (A₁ = р. 220 ф.1+р.230 ф.1+р.2240 ф.1).

До другої групи (A₂) відносяться *швидко реалізовані активи*: дебіторська заборгованість та векселі отримані. (A₂ = (р. 130+р.140 р. +150+р.160 +р. 170+р.180 + р. 190+р.200+р.210) ф.1).

До третьої групи – групи *повільно реалізованих активів* (A₃) належать виробничі запаси і незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи (A₃ = (р. 100+р.110 р. +120+ р.250+р.270) ф.1).

Четверта група (A₄) – це *важкореалізовані активи*, куди входять необоротні активи, які відбиті у першому розділі активу балансу (A₄ = р. 080ф1.).

За настанням терміну оплати зобов'язання підприємства поділяють на чотири групи:

Найбільш термінові зобов'язання П₁ – це кредиторська заборгованість за придбані товари і послуги (П₁ = р.530ф.1).

Короткострокові зобов'язання П₂ – це короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання у розрахунках та інші поточні зобов'язання. Крім того, сюди слід зарахувати також частину пасивів, поданих у другому розділі пасиву “Забезпечення майбутніх витрат і платежів”, у частині сум, запланованих для виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати упорядкування балансу або протягом операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців. Таке обмеження стосується і розділу 5 “Доходи майбутніх періодів” (П₂ = (р.640-р.380-р.480-р.530)ф.1).

Довгострокові пасиви П₃ – це довгострокові кредити банку і позики, а також статті другого і п'ятого розділів пасиву балансу, не віднесені до другої групи (П₃ = (р.480+р.430+р.630) ф.1).

Постійні пасиви П₄ – власні джерела коштів, що знаходяться постійно в розпорядженні підприємства (р.380 ф.1).

Семінарське заняття 27

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Контрольна робота 4. Використовуючи фінансову звітність підприємства здійснити: а) трендовий та структурний аналіз балансу підприємства; б) провести аналіз ліквідності балансу; в) розрахувати та дослідити динаміку показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність, прибутковість (рентабельність) та ділову активність підприємства (методика розрахунку показників наведена у додатку В). Зробити висновки.

Необхідну інформацію можна знайти на офіційному сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України - <http://smida.gov.ua>. Завдання виконується кожним студентом окремо (з дозволу викладача - в парі).

Семінарське заняття 28-29

Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Питання для усного опитування та дискусії

1. Видова класифікація процесів розвитку. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств.
2. Сучасні моделі розвитку підприємств. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку.
3. Напрями і сценарії розвитку бізнесу підприємства.
4. Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: криза, розвиток підприємства, модель розвитку, матриця розвитку.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- розвиток підприємства: зміст, сучасні концепції та передумови;
- типологія розвитку суб'єкта підприємництва;
- концепції та сучасні моделі розвитку підприємств;
- методичні підходи до визначення резервів розвитку;
- методичний інструментарій можливостей розвитку підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Залежно від швидкості змін виокремлюють такі типи розвитку:
 - а) прогресивний, регресивний;
 - б) еволюційний, революційний;
 - в) екстенсивний, інтенсивний;
 - г) гнучкий, негнучкий.
2. Під поняттям розвиток підприємства науковці розуміють:
 - а) взаємопов'язані зміни якісних, кількісних та структурних категорій в системі.;
 - б) довгострокова програма вдосконалення можливостей підприємства вирішувати різні проблеми та спроможностей до оновлення, особливо шляхом підвищення ефективності управління культурою виробництва;
 - в) незворотні, спрямовані, закономірні зміни матеріальних та ідеальних об'єктів;
 - г) все вищенаведене.
3. Новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і

(або) соціальної сфери:

а) прогрес;	в) інновація;
б) розвиток;	г) зростання.
4. Яке традиційне завдання реструктуризації:
а) максимізація номенклатури продукції;	в) мінімізація вартості бізнесу;
б) максимізація вартості бізнесу;	г) зменшення статутного фонду.
д) правильної відповіді немає	
5. Залежно від рівня ресурсного забезпечення розвитку виокремлюють такі типи розвитку:
а) прогресивний, регресивний;	в) екстенсивний, інтенсивний;
б) еволюційний, революційний;	г) гнучкий, негнучкий.

Семінарське заняття 30-32

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи.
2. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства.
3. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства. Оцінювання та продаж майна підприємства-банкрута. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.
4. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації.
5. Система показників економічної безпеки підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: криза, антикризова діяльність, економічна безпека, рівні економічної безпеки, банкрутство, санація, фінансова санація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- сутність, види і причини банкрутства;
- методи діагностики ймовірності банкрутства;
- фінансова санація підприємства;
- напрями фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання;
- послідовність процедури банкрутство підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Реструктуризація підприємства, зв'язана з підготовкою і перепідготовкою персоналу з орієнтацією на конкурентноздатне функціонування підприємства, зміну його організаційної структури, називається...:

а) технічна реструктуризація;	в) фінансова реструктуризація;
б) економічна реструктуризація;	г) управлінська реструктуризація.
2. Банкрут - це юридична особа...

а) що нездатна вчасно задовольнити вимоги кредиторів;	банкрутство;
б) що нездатна вчасно сплатити податки;	г) що нездатна виконати зобов'язання перед бюджетом
в) проти який порушена справа про	
3. Зростання частки прибутку, що реінвестується:

а) сприяє зниженню ймовірності банкрутства;	
б) сприяє зростанню ймовірності банкрутства;	
в) не впливає на ймовірність банкрутства;	

- г) для оцінки вірогідності банкрутства означений показник не використовується.
4. Якщо кризовий стан підприємства визначено як тимчасове явище, застосовують санацію без зміни статусу юридичної особи господарюючого суб'єкта, що передбачає:
- а) поглинання підприємства-боржника іншим господарюючим суб'єктом;
 - б) перетворення господарюючого суб'єкта на відкрите акціонерне товариство;
 - в) передачу підприємства-боржника в оренду;
 - г) погашення боргу підприємства-боржника за рахунок коштів бюджету.
5. Досягненню фінансової рівноваги сприятиме:
- а) запровадження довгострокових інвестиційних проектів;
 - б) придбання значних пакетів фондів і грошових інструментів;
 - в) накопичення товарно-матеріальних цінностей;
 - г) здійснення заходів щодо зростання чистого доходу й чистого прибутку підприємства і накопичення власних коштів.

Завдання 2. ТзОВ "Пролісок" 1 червня було визнано банкрутом. Всі майнові права та обов'язки банкрута, а також право розпорядження його майном перейшло до створеної ліквідаційної комісії. Ліквідаційна комісія реалізувала майно ТзОВ на суму 30,5 тис. грн. Заборгованість ТзОВ по державних і місцевих податках склала 10,3 тис. грн. Заборгованість перед працівниками підприємства склала 2,0 тис. грн. Заборгованість перед кредиторами склала 5,0 тис. грн., з яких вимоги кредиторів, забезпечених заставою, склали 2,8 тис. грн. Витрати, пов'язані з впровадженням справи про банкрутство в арбітражному суді та роботою ліквідаційної комісії, склали 1,5 тис. грн.

Необхідно. Задовольнити вимоги кредиторів ТзОВ "Промінь" у визначеній Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" послідовності.

Завдання 3. Після задоволення вимог кредиторів і затвердження арбітражного балансу у ТзОВ "Промінь" залишилось майно у сумі 30,5 тис. грн. Яке рішення прийме в даному випадку арбітражний суд? Яке рішення виносить суд, якщо у підприємства не залишилося майна?

Завдання 4. Визначте порядок погашення вимог кредиторів товариства з обмеженою відповідальністю в процесі його ліквідації як банкрута на основі таких даних:

- на балансі товариства відсутнє майно, що обтяжене заставою, а виручка від реалізації всіх його активів дорівнювала 910 тис. грн.;
- сумарні претензії кредиторів становлять 680 тис. грн.;
- витрати на ведення справи — 81 тис. грн.;
- власний капітал ТОВ дорівнює 415 тис. грн., у т. ч. 125 тис. грн. — непокритий збиток;
- статутний капітал сформований із внесків 3 учасників, вартість яких становить 72 тис. грн.

Завдання 5. Використовуючи фінансову звітність підприємства, на якому Ви проходили практику, оцінити ймовірність банкрутства з використанням різних методів. Зробити висновки.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни. Виконання самостійної роботи дозволяє розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички проведення розрахунків.

Самостійна робота із навчальної дисципліни складається з письмових завдань по темах та індивідуального розрахункового завдання. Завдання виконуються у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом.

Студенти виконують письмову роботу та індивідуальні завдання самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру. Форма контролю – перевірка письмових робіт та перевірка письмових робіт та заслуховування. Питання письмової роботи виносяться на підсумковий семестровий контроль.

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Питання для самостійної роботи

1. Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика.
2. Об'єднання підприємств.
3. Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення визначити організаційно-правову форму здійснення Вами підприємницької діяльності у межах обраної Вами бізнес-ідеї.

На підставі опрацьованої літератури охарактеризувати фактори, що впливають на функціонування Вашого підприємства в умовах ринку.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Методи планування та прогнозування на підприємстві.
2. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова.
3. Технологія планування діяльності підприємства.
4. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємств як передумова формування його стратегії.
5. Діагностика поточної реалізації обраної стратегії: визначення ступеня реалізації стратегії; розробка варіантів її адаптації до діючих умов конкурентного середовища.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення надати характеристику планів діяльності підприємства. У вигляді схеми розкрийте зміст і назвіть основні етапи стратегічного управління підприємством (у межах розробленої бізнес-ідеї).

Тема 3. Економічна характеристика продукції підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Товарна політика та її місце в діяльності підприємства.
2. Аналіз та оцінка системи управління товарним асортиментом підприємства.
3. Характеристика чинників формування асортименту.
4. Економічний ефект від впровадження запропонованих заходів щодо удосконалення товарного асортименту.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити методику формування товарного асортименту, зокрема надати відповіді на питання. Як формується асортимент товару на підприємстві? Як визначити економічний ефект від впровадження запропонованих заходів щодо удосконалення товарного асортименту?

Тема 4. Виробнича програма підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції.
2. Планування параметрів виробничої програми: послідовність, методи.
3. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції підприємства.
4. Управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення визначити виробничу програму у вартісному вираженні. Результати подати у табличній формі.

Заповніть дані за Вашою бізнес-ідеєю, щодо організації матеріально-технічного забезпечення (на прикладі основного виду сировини)

Основні аспекти організації МТЗ	Характеристика
Середній інтервал між двома поставками, днів	
Величина партії замовлення, в нат.показниках	
Форма постачання	
Діюча система управління запасами*	
Організація внутрішньовиробничого складського господарства. Способи розміщення матеріалів*	
Особливості умов зберігання сировини	
.....	

* у поясненні до таблиці більш детально описати особливості діючої на підприємстві системи управління запасами, визначити переваги та недоліки тощо

Тема 5. Виробнича потужність підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Фонд часу роботи обладнання, методика визначення корисного часу роботи обладнання.
2. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки.
3. Специфіка розрахунку виробничої потужності залежно від типу виробництва.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературні джерела за темою самостійної роботи та на їх основі розкрити особливості розрахунків виробничої потужності залежно від типів виробництва. Визначити фактори, що впливають на величину виробничої потужності.

Тема 6. Ресурсний потенціал підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Особливості ресурсного потенціалу підприємств різних галузей економіки.
2. Чинники, що обумовлюють рівень використання ресурсного потенціалу.
3. Вартісна оцінка ресурсів підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні функціональні ланки діяльності окремо взятого підприємства за вибором бізнес-ідеї студента, надати їх характеристику. Назвати основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства, що розглядається.

Тема 7. Трудові ресурси та стимулювання праці робітників

Питання для самостійної роботи

1. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.
2. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.
3. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання мінімальної заробітної плати і її вплив на рівень ставок та окладів окремих робітників.
4. Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності.
5. Шляхи раціоналізації витрат у складі фонду оплати праці підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити потенційні форми оплати праці на підприємстві. Розрахувати місячну заробітну плату (основну та додаткову) для 3-5 категорій працівників.

Тема 8. Майнові ресурси (активи) підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Характеристики підприємства, що визначають особливості формування його активів.
2. Методичні інструменти аналізу активів підприємства.
3. Обґрунтування планового обсягу активів підприємства: завдання, етапи та методи.

4. Резерви прискорення оборотності активів підприємства.
5. Особливості кругообороту грошових активів підприємства та інструменти його забезпечення.
6. Системи та методи внутрішнього контролю за запасами матеріально-сировинних ресурсів.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні резерви і шляхи економії оборотних засобів на підприємстві. Описати способи прискорення оборотності оборотних засобів фірми та виокремити на Вашу думку найбільш дієві в сучасних умовах. Власну позицію обґрунтувати.

Тема 9. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Питання для самостійної роботи

1. Відмітні характеристики підприємства, що визначають особливості формування його фінансових ресурсів.
2. Особливості формування власного капіталу залежно від основних характеристик підприємства.
3. Особливості формування позикового капіталу залежно від основних характеристик підприємства
4. Планування обсягу і структури капіталу підприємства: сутність, етапи та методи.
5. Резерви зростання капіталу підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення подати у табличній формі внутрішні та зовнішні джерела формування фінансових ресурсів для Вашого підприємства. Проведіть аналіз складу та структури капіталу підприємства.

Тема 10. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Питання для самостійної роботи

1. Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства.
2. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки
3. Обчислення витрат при одно- та багатоступеневому розподілі маржинального (граничного) доходу.
4. Особливості калькулювання собівартості продукції на підприємствах окремих галузей.
5. Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.
6. Поняття та призначення центрів відповідальності за розмір витрат.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні методи планування собівартості на підприємстві і в чому їх сутність.

Тема 11. Доходи та цінова політика підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання.
2. Напрями забезпечення ефективності цінової політики.
3. Етапи планування доходів підприємства.
4. Системи та методи внутрішнього контролю за доходами та цінами підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні види доходу від реалізації Вашої бізнес-ідеї, охарактеризувавши механізм їх утворення. Визначити фактори, що обумовлюють формування доходів, провести на власний розсуд їх градацію від більш вагомих до менш вагомих.

Тема 12. Фінансові результати діяльності підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства.
2. Інформаційне база, системи та методи аналізу прибутку та прибутковості діяльності підприємства.
3. Оцінка достатності прибутку підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні шляхи підвищення прибутковості підприємства. У формі таблиці подати основні показники рентабельності для Вашої ідеї підприємницької діяльності.

Тема 13. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Питання для самостійної роботи

1. Вимоги до формування показників ефективності.
2. Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити, яким чином розраховується загальна та порівняльна економічна ефективність виробництва? Охарактеризувати основні фактори та резерви підвищення економічної ефективності виробництва.

Тема 14. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Питання для самостійної роботи

1. Факторний аналіз фінансово-майнового стану.
2. Експрес-метод діагностики фінансово-майнового стану.
3. Сутність рентабельності діяльності підприємства.
4. Вимоги до інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.
5. Послідовність етапів здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити етапи здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства на якому Ви проходили практику.

Тема 15. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Питання для самостійної роботи

1. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів.
2. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації підприємств.
3. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення визначити, на Вашу думку, 5 основних елементів системи заходів з управління організацією у кризовому стані.

Тема 16. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Питання для самостійної роботи

1. Ліквідація збанкрутілого суб'єкта господарювання.
2. Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством.
3. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства.
4. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні методи діагностики банкрутства. Назвати основні напрямки фінансового оздоровлення підприємства.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі презентацій. Завдання обирається студентом на початку року і виконується за ustalеними вимогами.

1.5.1. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Аналітично-розрахункове завдання

1 семестр

Впродовж навчального року студенти працюють над індивідуальним завданням у вигляді проекту бізнес-ідеї. Вид підприємницької діяльності попередньо погоджується з викладачем навчальної дисципліни.

Обґрунтування проекту підприємницької діяльності подається у вигляді презентації, яка має передбачати наступні розділи.

- Проблема, яку вирішує бізнес-ідея;
- Існуючі альтернативи;
- Сегменти (цільова аудиторія);
- Конкурентні переваги;
- Унікальна ціннісна пропозиція;
- Формування системи оплати праці та мотивації персоналу;
- Визначення суми амортизаційних відрахувань для п'яти об'єктів основних засобів;
- Вартість і структура капіталу підприємства.

При формуванні презентації слід використовувати також результати виконання завдань, які виконувалися за кожною з тем самостійної роботи студента та знання здобуті під час розв'язування задач.

2 семестр

1. Продовження роботи над презентацією бізнес ідеї з доопрацюванням наступних розділів:

- Структура витрат;
- Калькуляція собівартості;
- Потоки доходів;
- Цінова політика;
- Ключові фінансові показники, які дозволяють оцінити ефективність Вашого бізнесу;
- Точка беззбитковості проекту;
- Визначення обсягу виробництва продукції, який забезпечив би чисту рентабельність продукції на 5% вищу, ніж попередньо розраховану.

Форма контролю – перевірка правильності виконання ІНДЗ із врахуванням самостійності, творчості, правильності розрахунків і вмінням захистити результати дослідження.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль у першому семестрі проводиться у формі письмового заліку за тестовими технологіями, а у другому – у формі усного екзамену з виконанням тестових завдань і розв'язуванням задач за темами навчальної дисципліни..

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання: основні ознаки, функції та напрями діяльності підприємства.
2. Правові основи та організаційно-економічні умови створення і функціонування підприємства.
3. Класифікація і структура підприємств.
4. Економічні особливості та характеристика різних видів підприємств.

5. Державне регулювання діяльності підприємств.
6. Мета і цілі функціонування підприємства на ринку. Класифікація цілей та вимоги до їх формування.
7. Планування як процес та функція управління.
8. Принципи планування та їх характеристики.
9. Система планів підприємства.
10. Стратегічне планування на підприємстві.
11. Сутність стратегії підприємства та організаційно-економічні передумови її обґрунтування.
12. Варіанти стратегії підприємства.
13. Поняття, види та принципи визначення виробничої потужності підприємства.
14. Показники та методика розрахунку виробничої потужності підприємства.
15. Чинники впливу на виробничу потужність підприємства та резерви її зростання.
16. Зміст, завдання, особливості формування та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.
17. Класифікація видів продукції підприємства .
18. Методи формування виробничої програми підприємства.
19. Показники виробничої програми підприємства.
20. Обґрунтування виробничої програми.
21. Ресурсний потенціал підприємства та його складові.
22. Поняття та склад активів підприємства.
23. Сутність, склад, структура та класифікація оборотних коштів.
24. Необхідність та сутність нормування оборотних коштів.
25. Джерела формування оборотних коштів підприємств.
26. Визначення наявності та ефективності використання оборотних коштів.
27. Способи прискорення оборотності оборотних коштів.
28. Поняття та склад фінансових ресурсів підприємства.
29. Суть, завдання та функції матеріально-технічного забезпечення підприємства. Склад матеріальних ресурсів і їх характеристика.
30. Сутність і склад запасів. Нормування виробничих запасів.
31. Система управління запасами.
32. Поняття, класифікація і характеристика основних засобів.
33. Оцінка основних засобів.
34. Знос основних засобів та його види.
35. Економічна сутність та методи нарахування амортизації.
36. Показники стану та руху основних засобів.
37. Ефективність використання основних засобів та шляхи її підвищення.
38. Відтворення основних засобів підприємства.
39. Нематеріальні активи підприємства: поняття та їх склад. Особливості оцінки та амортизації нематеріальних активів.
40. Сутність, класифікація та характеристика трудових ресурсів (персоналу) підприємства.
41. Управління трудовими ресурсами на підприємстві та фактори, що впливають на їх формування.
42. Ефективність використання трудових ресурсів підприємства.
43. Сутність, структура, форми та системи оплати праці.
44. Класифікація витрат на підприємстві.
45. Види та калькулювання собівартості продукції.
46. Резерви зниження собівартості продукції та оптимізації поточних витрат підприємства.
47. Сутність, склад та джерела утворення доходів підприємства.
48. Сутність, значення, види, механізм утворення та розподілу прибутку.
49. Рентабельність та її показники.
50. Поняття, основні характеристики та види ефективності діяльності підприємства.
51. Методика розрахунку та система показників ефективності. Критерії ефективності.

52. Поняття вартості капіталу. Методи оцінки вартості окремих елементів капіталу підприємства.
53. Позикові фінансові ресурси. Особливості формування та напрямки використання окремих видів позикових фінансових ресурсів підприємства.
54. Поняття банкрутства та його правове забезпечення.
55. Порядок оголошення підприємства банкрутом.
56. Порядок задоволення претензій кредиторів.
57. Санація підприємства як інструмент протидії банкрутству. Умови та форми проведення санації.
58. Поняття фінансового стану підприємства. Основні елементи оцінки рівня фінансового стану підприємства.
59. Система показників оцінки майнового стану підприємства.
60. Рівень фінансової стійкості підприємства, принципи його визначення. Система показників оцінки рівня фінансової стійкості підприємства.
61. Рівень ліквідності та платоспроможності підприємства, принципи його визначення. Система показників оцінки рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.
62. Основні форми розвитку підприємства.
63. Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств.
64. Поняття економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством.
65. Система показників економічної безпеки підприємства.

1.6.2. Структура залікового білета

Оберіть одну вірну відповідь

1. Асортимент продукції – це:

- а) перелік виробів за назвами, сортами, профілями у заданій кількості;
- б) склад і співвідношення виробів у загальному обсязі;
- в) перелік видів продукції, що виробляється;
- г) правильної відповіді немає.

2. Точка беззбитковості відображає:

- а) величину обсягу продукції, при якій продуктивність ресурсів є максимальною;
- б) обсяг продукції, при якому витрати є мінімальними;
- в) співвідношення між постійними і змінними витратами;
- г) величину обсягу продукції, понад який підприємство одержуватиме прибутки.

.....

30. План, який спрямований на вирішення конкретних питань діяльності підприємства у короткотерміновому періоді, називається:

а) стратегічним;	в) оперативним;
б) перспективним;	г) тактичним.

1.6.3. Структура екзаменаційного білету

1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання, основні ознаки, функції та напрями діяльності підприємства.

2. Сутність, значення, види, механізм утворення та розподілу прибутку.

3. Вказати правильну відповідь на тестові питання.

1. Підприємство набуває прав юридичної особи з дня...

а) укладання і підписання установчих документів;	в) державної реєстрації;
б) відкриття розрахункового рахунку;	г) виготовлення печатки підприємства.

2. Виробнича потужність підприємства – це:

- а) продуктивність всього обладнання підприємства;
- б) пропускна здатність основних виробничих цехів підприємства;
- в) максимальний обсяг продукції, що виготовлений основними цехами;

г) максимально можливий обсяг випуску продукції підприємством протягом встановленого проміжку часу за певних організаційно-технічних умов.

3. Яке твердження є правильним:

- а) реалізована продукція більша за обсягом, ніж товарна;
- б) товарна продукція більша за обсягом, ніж реалізована;
- в) величина реалізованої продукції може бути меншою, більшою або однаковою з товарною.

4. До категорії спеціалістів відносяться:

- а) касир;
- б) головний бухгалтер;
- в) діловоди;
- г) коректор.

5. Рентабельність продукції обчислюється за такою формулою:

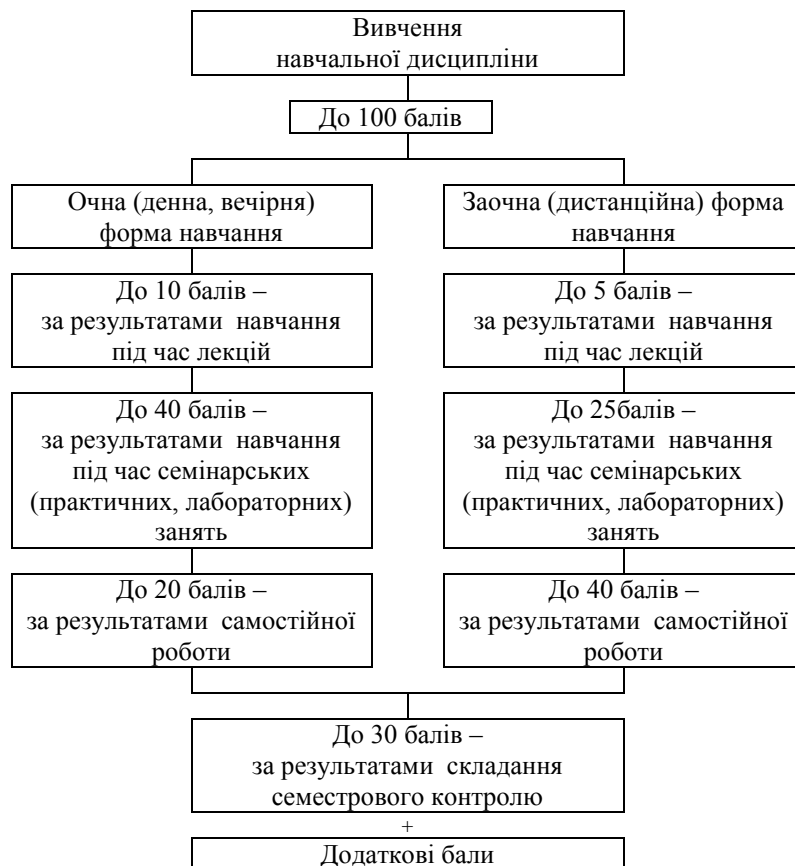
- а) чистий прибуток / витрати на виробництво продукції;
- б) чистий прибуток / дохід підприємства;
- в) чистий прибуток / вартість активів підприємства;
- г) дохід підприємства / чистий прибуток.

4. Виробнича потужність підприємства на початок планового періоду становила 4500 млн. грн. Реконструкція, що завершиться 1.06.05., збільшить виробничу потужність на 600 млн. грн. Планується вибуття зношених основних фондів з 15.10.05., що зменшить потужність на 150 млн. грн. Коефіцієнт використання виробничої потужності – 0,91.

Визначити середньорічну та вихідну виробничу потужність, а також можливий випуск продукції.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 1 2 до Положення про організацію

освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

З навчальної дисципліни передбачено проведення 31 лекційне заняття. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Розподіл балів для лекцій з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства»

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій															
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	Денна 1 семестр	15	0,7	1,3	2,0	2,7	3,3	4,0	4,7	5,3	6,0	6,7	7,3	8,0	8,7	9,3	10,0	
2.	Денна 2 семестр	16	0,6	1,3	1,9	2,5	3,1	3,8	4,4	5,0	5,6	6,3	6,9	7,5	8,1	8,8	9,4	10,0

2.3. З навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів за спеціальністю 073 Менеджмент денної форми навчання передбачено проведення 32 семінарських занять.

За результатами семінарського заняття кожному з студентів до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (затвердженого 28 серпня 2020 року, протокол № 1).

2.4. Обсяг балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів розподіляється пропорційно за виконання 16 письмових робіт (1 письмова робота по кожній темі). Залежно від їх обсягу та складності, студент може одержати не більше 16 балів.

Індивідуальне завдання виконане за пропонованою темою наукової роботи оцінюються окремо та складає не більше 11 балів у першому семестрі та 13 балів у другому семестрі. Загалом за виконання самостійної роботи студент денної форми навчання може одержати максимально по 20 балів за семестр.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливої кількості їх одержання за виконану самостійну роботу, наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Розподіл балів для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства»

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер теми / кількість балів									Разом балів	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1 семестр												
1	Максимальна кількість балів за одну письмову роботу з відповідної теми	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	9,0
2	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання, виконане у вигляді розрахункової роботи	11,0									11,0	
	Усього балів										20,0	
2 семестр												
		10	11	12	13	14	15	16			Разом балів	
1	Максимальна кількість балів за одну письмову роботу з відповідної теми	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	7,0	
2	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання, виконане у вигляді розрахункової роботи	13,0									13,0	

	Усього балів	20
--	--------------	----

2.5. За семестровий контроль, з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства», студент може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Богацька Н. М. Прибуток підприємства як рушійна сила функціонування ринкової економіки / Н. М. Богацька, М. М. Кузьменко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2018. - № 2. - С. 102-105.
2. Бондарук Х. В. Сутність та значення соціального підприємництва в регіональній економіці / Х. В. Бондарук // Економічні науки. Серія : Регіональна економіка. - 2018. - Вип. 15. - С. 16-28.
3. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.
6. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. - Вид 3-тє, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.
7. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.
8. Жуйков Г. Є. Підприємництво як механізм соціалізації національної економіки / Г. Є. Жуйков, С. В. Білоусова, І. Г. Імшеницька // Сучасні питання економіки і права. - 2018. - Вип. 1. - С. 209-224.
9. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. С. Іванілов. - 2-ге вид. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 727 с.
10. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.
11. Каличева Н. Є. Роль інноваційних процесів у забезпеченні конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах ринкової економіки / Н. Є. Каличева, В. І. Алексєнко // Причорноморські економічні студії. - 2019. - Вип. 41. - С. 49-52.
12. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. О. Непочатенко. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 322 с.
13. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.
14. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
15. Прокопенко О.В. Інфраструктура товарного ринку: навч. посіб. / О.В. Прокопенко, В.Ю. Школа, О.О. Дегтяренко, М. Махнуша . – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.
16. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К. :

КНУТД, 2015. – 360 с

17. Фінанси різних форм бізнесу: навчальний посібник / [уклад. : Н. Г. Пігуль, О. В. Люта] ; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – 201 с.

Тема 2

1. Бізнес-планування як основа розвитку підприємництва [Електронний ресурс] Український фонд підтримки підприємництва. — URL : <http://www.commerciallaw.com.ua/uk/pposibnyk/162-posbpyorg>

2. Вишневська Н. М. Основні етапи стратегічного планування діяльності підприємства / Н. М. Вишневська // Вісник [Київського інституту бізнесу та технологій]ф. - 2018. - № 1. - С. 3-6.

3. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андреева, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

4. Економіка та фінанси підприємства: методика розв’язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.

5. Єрфорт І. Ю. Теоретико-методологічні основи планування результатів діяльності підприємства / І. Ю. Єрфорт, Ю. О. Єрфорт // Економічний вісник Донбасу. - 2020. - № 1. - С. 86-91.

6. Залуцький І. Р. Планування і діагностика діяльності підприємств : навч. посібник / І. Р. Залуцький, В. М. Цимбалюк, С. Г. Шевченко ; ЛРІДУ НАДУ при Президентові України. - Львів: Новий Світ - 2000, 2009. - 320 с.

7. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. С. Іванілов. - 2-ге вид. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 727 с.

8. Костецька Н. І. Організація системи планування діяльності підприємства / Н. І. Костецька // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2018. - Т. 23, Вип. 7. - С. 121-126.

9. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб’єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.

10. Сільченко І. А. Планування як визначна необхідність розвитку інноваційної діяльності підприємств / І. А. Сільченко, В. М. Архіпова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2017. - № 4. - С. 63–67

11. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К.: КНУТД, 2015. – 360 с.

12. Янковець Т. М. Економіка і планування : навч. посіб. / Т. М. Янковець. – К. : КНУТД, 2015. – 244 с.

Тема 3

1. Бугаенко С. А. Особливості класифікації властивостей і характеристик товару промислового призначення і широкого споживання підприємств харчової промисловості / С. А. Бугаенко // Бізнес-навігатор. - 2014. - № 2. - С. 74-79.

2. Васютинська Ю.О. Товарна політика підприємства та проблеми її формування / Ю.О. Васютинська // [Електронний ресурс] Актуальні проблеми економіки. — URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/APE/2010_3/APE-2010-03/138-142.pdf

3. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015. Ч. 1. - 2015. - 63 с.

4. Гончарук. О. В. Обґрунтування асортиментної політики підприємства харчової промисловості / О. В. Гончарук, Т. В. Семенова, Т. І. Титаренко // Бізнес-навігатор. - 2019. - Вип. 6. - С. 64-68.

5. Гуштан Т. В. Матричний аналіз асортиментної політики спеціалізованих підприємств роздрібної торгівлі / Т. В. Гуштан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - Вип. 17(1). - С. 90-94.

6. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.
7. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. С. Іванілов. - 2-ге вид. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 727 с.
8. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.
9. Павлова В.А. Дослідження торговельного асортименту спеціалізованого магазину як основа його оптимального формування / В.А. Павлова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2012. - № 1 (5). - Том 1 – С.293-300.
10. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.
11. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К.: КНУТД, 2015. – 360 с.

Тема 4

1. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко. - 2015 . - Назва тит. арк. і обкл. : Економіка і фінанси підприємства. Ч. 2. - Вінниця : ВНТУ, 2016. - 58 с.
2. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.
3. Горобець Н. М. Економіко-математичні підходи до оптимізації виробничої програми аграрних підприємств / Н. М. Горобець, Н. К. Дьяченко // Інвестиції: практика та досвід. - 2019. - № 13. - С. 30-34.
4. Горобець Н. М. Оптимізація виробничої програми в системі менеджменту аграрних підприємств / Н. М. Горобець, І. А. Чорна // Агросвіт. - 2019. - № 11. - С. 52-58.
5. Грищенко І. М. Формування оптимальної виробничої програми для підприємств легкої промисловості через управління витратами / І. М. Грищенко, Н. Й. Радіонова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2018. - № 2. - С. 106-114.
6. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.
7. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.
8. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.
9. Заєць Н. А. Розроблення комплексної програми технічного обслуговування електротехнічних комплексів харчових виробництв / Н. А. Заєць, В. М. Штепа, О. В. Савчук, А. В. Роговик // Енергетика і автоматика. - 2019. - № 4. - С. 14-24.
10. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.
11. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.
12. Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015. - 465 с.

13. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К.: КНУТД, 2015. – 360 с.

14. Шевчук Л.І. Фактори впливу на виробничу програму / Л.І. Шевчук [Електронний ресурс] Національний університет водного господарства та природокористування. — URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vnuvgrp/ekon/2010_4/ek5232.pdf

Тема 5

1. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко. - 2015 . - Назва тит. арк. і обкл. : Економіка і фінанси підприємства. Ч. 2. - Вінниця : ВНТУ, 2016. - 58 с.

2. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.

3. Дробишева О. О. Теоретичні аспекти використання виробничої потужності підприємства / О. О. Дробишева, Ю. М. Дашковська // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2018. - Вип. 5. - С. 85-90.

4. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.

5. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.

6. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.

7. Могилів Ю. М. Потенціал і розвиток підприємства: Конспект лекцій / Ю.М. Могилів, А. Ю. Могилова - Павлоград, 2008. – 162 .

8. Мусієнко В. Д. Вибір методу оцінки вартості виробничої потужності промислового підприємства на засадах інноваційного розвитку / В. Д. Мусієнко, Н. В. Жук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2020. - № 4. - С. 44-48.

9. Несторишен І.В. Проблеми оцінювання виробничої потужності промислових підприємств в умовах ринку / І.В. Несторишен [Електронний ресурс] — URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_1/185.pdf

10. Про затвердження Методики оцінки майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.01. 2003 р. № 1891 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1891-2003-%EF>

11. Про затвердження Порядку експертної оцінки нематеріальних активів: Наказ Фонду державного Майна України та Державного Комітету з питань науки і технологій від 27.07.95 № 969/97 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0292-95>

12. Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015. - 465 с.

13. Шерстенников Ю. В. Модельна оптимізація виробничої потужності підприємства / Ю. В. Шерстенников, Т. М. Рудянова, В. Ю. Брицька // Бізнес Інформ. - 2018. - № 6. - С. 186-192.

Тема 6

1. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

2. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.

3. Ждан О.М. Економічне обґрунтування терміна «потенціал підприємства» / О.М. Ждан // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3 – С.139-142. - [Електронний ресурс] — URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/20_3/139_Zhdan_20_3.pdf

4. Міщенко Н.Г. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання / Н.Г. Міщенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 193-198. - [Електронний ресурс] — URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/20_9/193_Mischenko_NV_20_9.pdf

5. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.

6. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К. : КНУТД, 2015. – 360 с.

7. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко. - 2015 . - Назва тит. арк. і обкл. : Економіка і фінанси підприємства. Ч. 2. - Вінниця : ВНТУ, 2016. - 58 с.

Тема 7

8. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.

9. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.

10. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

11. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.

12. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.

13. Мішура В. Б. Напрями підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства / В. Б. Мішура, С. В. Касьянюк, Ю. О. Петренко // Вісник економічної науки України. - 2019. - № 1. - С. 76-81.

14. Окландер Т. О. Роль управління трудовими ресурсами в системі підвищення конкурентоспроможності підприємства / Т. О. Окландер, О. М. Осетян, К. Давидова // Причорноморські економічні студії. - 2018. - Вип. 35(2). - С. 107-112.

15. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.

16. Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компрінт, 2015. - 465 с.

17. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К.: КНУТД, 2015. – 360 с.

18. Тимошик В. Ю. Компетентнісний підхід в оцінюванні трудових ресурсів підприємства / В. Ю. Тимошик // Галицький економічний вісник. - 2019. - № 6. - С. 155-163.

Тема 8

1. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.

2. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.
3. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.
4. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.
5. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.
6. Канцедал Н. Ю. Окремі питання управління оборотними активами підприємства / Н. Ю. Канцедал, І. М. Клімович, В. І. Ганін // Економіка та держава. - 2019. - № 11. - С. 103-107.
7. Кудінов В. В. Кудінов Аналіз процесу управління необоротними активами підприємства / В. В. Кудінов, С. І. Васильєва, О. М. Ігнатова // Бізнес-навігатор. - 2019. - Вип. 6. - С. 92-97.
8. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.
9. Скрипник Н. В. Оптимізація структури активів підприємства: управлінський аспект / Н. В. Скрипник, М. Є. Скрипник, І. О. Бурак // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2019. - Вип. 3-4. - С. 193-202.
10. Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015. - 465 с.
11. Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К.: КНУТД, 2015. – 360 с.
12. Тимошенко Ю. Активи підприємства як об'єкт облікової та управлінської систем / Ю. Тимошенко // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2017. - № 3. - С. 144-159.
13. Шарий В. І. Особливості державного регулювання та муніципального управління земельно-майновими відносинами й мінеральними ресурсами північних територій Канади / В. І. Шарий. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2019. - № 2.

Тема 9

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М.М. Бердар. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 352 с.
2. Бондаренко В. М. Реалізація адміністративно-територіальної реформи в Україні в умовах децентралізації фінансових ресурсів / В. М. Бондаренко, В. М. Дубчак // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2019. - № 8. - С. 56-63.
3. Гордієнко, Н.І. Фінанси підприємства: Конспект лекцій / Н.І. Гордієнко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 115 с.
4. Ігнатенко М. М. Фінансові й інвестиційні джерела та ресурси забезпечення конкурентоспроможності підприємств агропродовольчої сфери економіки / М. М. Ігнатенко, Л. О. Мармуль // Економічний вісник університету. - 2020. - Вип. 44. - С. 13-18.
5. Ковтун В. А. Інноваційний та фінансовий ресурсний потенціал аграрних підприємств / В. А. Ковтун // Фінансовий простір. - 2019. - № 2. - С. 62-73.
6. Кучеренко В. Р. Оцінка бізнесу та нерухомості. Навч. пос./ В. Р. Кучеренко, Я. П.Квач, Н. В. Сментина та ін. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 200 с.
7. Ніпіаліді О.Ю. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпишин. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.
8. Прасолова С. П. Оцінка особливостей формування та

використання фінансових ресурсів зарубіжними страховими компаніями / С. П. Прасолова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2019. - № 3. - С. 88-99.

9. Солоджук Т. В. Фінансові ресурси системи соціального страхування України / Т. В. Солоджук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2018. - Вип. 14(2). - С. 78-87.

10. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.

11. Фінанси та підприємництво: навч. посіб. / В.О. Сизоненко, С.А. Циганов; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. — Т.: Навч. кн. - Богдан, 2009. — 576 с.

12. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. Е. Лубенченко, Н. В. Гришко, І. Л. Чабаненко; Донбас. держ. техн. ун-т. — Алчевськ, 2010. — 223 с.

13. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз. – Вид-во 3-тє, доповнене. –Житомир: ЖООГО «Спілка економістів України», 2011. – 591 с.

14. Шевчук І.В. Інвестування: навч. посіб. / І.В. Шевчук, І.В. Дем'янюк, І.А. Шубенко. - Житомир: Видавництво «Житомирський національний агроєкологічний університет», 2011. - 204 с.

15. Школьник І.О. Теоретичні підходи до трактування поняття капіталу підприємства та його структури на сучасному етапі розвитку фінансової науки / І.О. Школьник, А.С. Безбабіна // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2012. - №4 (30). – С.24-28.

16. Юхименко П. Теорії оптимізації структури капіталу підприємства та їх адаптація до українських економічних реалій / П. Юхименко, О. Загурський // Банківська справа. – 2010. – № 2/3. – С. 78–86.

Тема 10

1.Глуценко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глуценко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.

2.Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.

3.Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

4.Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.

5.Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.

6.Каленич І. С. Економічна сутність витрат і собівартості продукції / І. С. Каленич // Бізнес Інформ. - 2019. - № 11. - С. 241-246.

7.Кудренко Н. В. Особливості планування аудиту калькулювання собівартості продукції допоміжних виробництв як важливої складової аудиторської перевірки / Н. В. Кудренко, Ю. С. Коротченко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2019. - № 12. - С. 72-78.

8.Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / Й. М. Петрович. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.

9.Подмешальська Ю. В. Удосконалення методики аудиту собівартості реалізованої продукції / Ю. В. Подмешальська, А. В. Косяк // Інвестиції: практика та досвід. - 2019. - № 5. - С. 51-57.

10.Рощина Н.В. Управління витратами в системі оцінки ефективності діяльності промислових підприємств / Н.В.Рощина // Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 11. – С. 216–221.

11.Семенець А. О. Організація аудиту витрат та собівартості продукції на підприємстві / А. О. Семенець, А. О. Кіріченко, О. Ф. Доровської // Економіка. Фінанси. Право. - 2018. - № 5(1). - С. 39-42.

12.Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015. - 465 с.

13.Тарасенко, І. О. Фінанси підприємств : підручник / І. О. Тарасенко, Н. М. Любенко. – К. : КНУТД, 2015. – 360 с.

Тема 11

14.Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк, 3-е изд. – М.: Ника-Центр, 2007. — 768 с.

15.Ситник Г. В. Система управління ефективністю операційної діяльності підприємства / Г. В. Ситник, Н. М. Архіпов // Проблеми економіки. - 2018. - № 1. - С. 223-230.

16.Коваленко О. В. Ефективна цінова політика як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства / О. В. Коваленко, О. В. Булана // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2018. - Вип. 4. - С. 88-93.

1.Золотарьов С. В. Фінансово-економічні аспекти формування цінової політики підприємства / С. В. Золотарьов, В. А. Шевченко // Управління розвитком. - 2018. - № 2. - С. 68–74.

2.Кононов І. І. Концепція цінової політики експортно-імпортних операцій підприємств роздрібної торгівлі / І. І. Кононов // Економічний простір. - 2019. - № 145. - С. 128-138.

3.Прокопенко М. В. Концепція застосування методики "швидкого" ціноутворення на підприємстві / М. В. Прокопенко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2019. - № 1. - С. 128-138.

4. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.

5. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.

6. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.

7. Наумов В. В. Ценообразование (учебно-методический курс) / В. В. Наумов [Електронний ресурс] — URL : http://www.e-college.ru/xbooks/xbook098/book/index/index.html?go=part-012*page.htm.

8. Овсющенко Ю. В. Оцінка діяльності підприємств та прийняття управлінських рішень : монографія / Ю. В. Овсющенко ; МОН України, Харк. нац. ун-т радіоелектроніки. – Х. : ХНУРЕ, 2010. - 200 с.

9. Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015. - 465 с.

10.Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во ХНЕУ, 2008. – 552 с.

Тема 12

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М.М. Бердар. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 352 с.

2. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк, 3-е изд. – М.: Ника-Центр, 2007. — 768 с.
3. Бригхэм Ю.Ф. Финансовый менеджмент: пер. с англ. / Ю.Ф. Бригхэм, М.С. Эрхардт. – СПб.; М.; Нижний Новгород ; Воронеж: Питер, 2007. – 959 с.
4. Ван Хорн Дж.К. Основы финансового менеджмента. Ван Хорн Дж.К., Вахович Дж.М. 12-е изд. - М.: "И.Д. Вильямс", 2008. — 1232 с.
5. Голячук Н. В. Удосконалення обліку фінансових результатів діяльності лісогосподарських підприємств / Н. В. Голячук // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2019. - Вип. 16. - С. 44-54.
6. Гордієнко, Н.І. Фінанси підприємства: Конспект лекцій / Н.І. Гордієнко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 115 с.
7. Ніпіаліді О.Ю. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпишин. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.
8. Павелко О. В. Методологія обліку фінансових результатів основної діяльності будівельних підприємств: гносеологічний аспект / О. В. Павелко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2019. - № 14. - С. 131-137.
9. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.
10. Фінанси та підприємництво: навч. посіб. / В.О. Сизоненко, С.А. Циганов; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. — Т.: Навч. кн. - Богдан, 2009. — 576 с.
11. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. Е. Лубенченко, Н. В. Гришко, І. Л. Чабаненко; Донбас. держ. техн. ун-т. — Алчевськ, 2010. — 223 с.
12. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз. – Вид-во 3-тє, доповнене. – Житомир: ЖООГО «Спілка економістів України», 2011. – 591 с.
13. Шигун М. М. Вплив чинників на модифікації в системі обліку фінансових результатів основної діяльності будівельних підприємств / М. М. Шигун // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2020. - № 17. - С. 119-126.

Тема 13

1. Гатило В. П. Оцінка ефективності діяльності підприємства щодо створення сприятливого іміджу на ринку праці / В. П. Гатило // Часопис економічних реформ. - 2019. - № 3. - С. 76-82.
2. Горобець Т. А. Методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу / Т. А. Горобець, А. Г. Гончарук // Проблеми системного підходу в економіці. - 2019. - Вип. 5(1). - С. 77-86.
3. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. - Вид 3-тє, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.
4. Економіка підприємства: підручник / за ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2006. – 615 с.
5. Економіка підприємства: підручник / І.О. Чаюн, Г.М. Богославець, Л.Л. Стасюк та ін.; за заг. ред. Н.М. Ушакової. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 569 с.
6. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.
7. Козловська А. С. Дослідження ефективності комерційної діяльності підприємства та шляхи її покращення / А. С. Козловська, Г. Ю. Попова // Збірник наукових праць Донбаської національної академії будівництва і архітектури. - 2019. - № 4. - С. 25-35.
8. Мазур Ю. В. Основні підходи до рейтингової оцінки ефективності діяльності підприємств, що надають послуги перевезення вантажів / Ю. В. Мазур // Бізнес-навігатор. - 2020. - Вип. 1. - С. 146-153.
9. Радева М. М. Економічна ефективність діяльності підприємства: методичний і практичний аспекти / М. М. Радева // Проблеми системного підходу в економіці. - 2019. - Вип.

4(2). - С. 94-99.

10. Римкіна М. С. Оцінка соціально-економічного розвитку підприємства як індикатор ефективності діяльності / М. С. Римкіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. - 2015. - Вип. 13(1). - С. 119-123.

11. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации / Р.А. Фатхутдинов. М.: Изд-во Эксмо, 2005. - 544 с.

12. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.

13. Фісуненко П. А. Критерій оцінювання ефективності діяльності підприємства в забезпеченні їх економічної безпеки / П. А. Фісуненко, К. І. Шевченко // Економічний простір. - 2019. - № 151. - С. 185-200.

14. Шевчук І.В. Інвестування: навч. посіб. / І.В. Шевчук, І.В. Дем'янюк, І.А. Шубенко. - Житомир: Видавництво «Житомирський національний агроекологічний університет», 2011. - 204 с.

Тема 14

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / М.М. Бердар. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 352 с.

2. Гордієнко, Н.І. Фінанси підприємства: Конспект лекцій / Н.І. Гордієнко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 115 с.

3. Довбня С. Б. Методичні особливості комплексної оцінки фінансового стану та економічних результатів підприємства / С. Б. Довбня // // Ефективна економіка. – 2015. - №3. [Електронний ресурс] — URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=3&y=2015>

4. Доценко В. Ф. Економічна діагностика фінансово-майнового стану закладів готельно-ресторанного господарства / В. Ф. Доценко, Т. Д. Косова, О. В. Ярошевська // Агросвіт. - 2020. - № 11. - С. 42-49.

5. Ішук Л. І. Шляхи покращення фінансового стану підприємства в сучасних економічних умовах / Л. І. Ішук, А. М. Ніколаєва, С. В. Харчук // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2018. - Вип. 15. - С. 79-85.

6. Латишева О. В. Функціональне моделювання як інструментарій аналізу фінансового стану підприємств / О. В. Латишева, С. В. Касьянюк, Р. Р. Баранов, Р. Р. Закіров // Управління економікою: теорія та практика. - 2019. - 2019. - С. 178-184.

7. Лобова О. М. Сучасна практика оцінки фінансового стану підприємств України із використанням національних моделей / О. М. Лобова, Д. С. Ломоносов // Економіка та держава. - 2020. - № 3. - С. 94-99.

8. Рзаєва Т. Г. Аналіз фінансової безпеки підприємства за ознаками його фінансового стану / Т. Г. Рзаєва, А. І. Драпчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2019. - № 3. - С. 145-147.

9. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.

10. Фінанси та підприємництво: навч. посіб. / В.О. Сизоненко, С.А. Циганов; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. — Т.: Навч. кн. - Богдан, 2009. — 576 с.

11. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. Е. Лубенченко, Н. В. Гришко, І. Л. Чабаненко; Донбас. держ. техн. ун-т. — Алчевськ, 2010. — 223 с.

12. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз. – Вид-во 3-тє, доповнене. –Житомир: ЖООГО «Спілка економістів України», 2011. – 591 с.

Тема 15

1. Ващенко А. А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами / А. А. Ващенко // Economics Bulletin. – 2014. – № 1. – С. 80 – 87.

2. Власенко В. А. Принциповий підхід до формування та реалізації антикризової програми

розвитку підприємства в умовах ринкових трансформацій / В. А. Власенко // Управління економікою: теорія та практика. - 2019. - 2019. - С. 142-155.

3. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" для студентів спеціальності 7.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування" [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. - 2015. - 63 с.

4. Гудзь Т. П. Реструктуризація як метод управління фінансовою рівновагою підприємства / Т. П. Гудзь // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 3. - С. 102-108.

5. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛДУВС, 2014. - 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.

6. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни "Економіка і фінанси підприємства" [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. - 222 с.

7. Ковалевська А. В. Потенціал і розвиток підприємства: Конспект лекцій / А. В. Ковалевська, В. Г. Федорова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 131 с.

8. Крахмальова Н. А. Фінансова реструктуризація підприємств як фактор зміцнення їх фінансового потенціалу / Н. А. Крахмальова, П. В. Пузирьова // Формування ринкових відносин в Україні. - 2020. - № 2. - С. 51-58.

9. Ніпіаліді О.Ю. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпишин. – Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.

10. Погорелов Ю.С. Розвиток підприємства: поняття та види / Ю.С. Погорелов [Електронний ресурс] — URL : http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp88/knp88_75-81.pdf

11. Полінкевич О.М. Управління розвитком підприємства в умовах фінансової кризи / О.М. Полінкевич [Електронний ресурс] Економічний форум. — URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2012_2/67.pdf

12. Суліма, Н. М. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : [підручник] / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компрінт, 2015. - 465 с.

Тема 16

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія / Т.Г. Васильців – Львів: Арал, 2008. – 384с.

2. Гордієнко, Н.І. Фінанси підприємства: Конспект лекцій / Н.І. Гордієнко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 115 с.

3. Гуцалюк О. М. Розвиток державного регулювання економічних відносин у сфері банкрутства в Україні / О. М. Гуцалюк // Вісник економічної науки України. - 2020. - № 1. - С. 188-191.

4. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 256 с.

5. Козирева В. П. Реформування інституту продажу майна боржника у справі про банкрутство / В. П. Козирева, О. О. Бойко // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2019. - № 4. - С. 136-142.

6. Кривов'язюк І. В. Економічні наслідки поширення COVID-19 та проблема банкрутства в Україні / І. В. Кривов'язюк // Сучасні питання економіки і права. - 2020. - Вип. 1. - С. 146-153.

7. Мелихова Т. О. Аналіз фінансового стану та виявлення загроз як засіб прогнозування ймовірності банкрутства промислового підприємства / Т. О. Мелихова // Review of transport economics and management. - 2019. - Вип. 1. - С. 48-57.

8. Москвін Б. Банкрутство як механізм антикризового управління підприємством / Б. Москвін // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2020. - № 2. - С. 58-68.

9. Никитченко Н. Особливості процедур банкрутства об'єктів державної власності/ Н.

Никитченко, С. Донков // Право України. - 2020. - № 4. - С. 216-224.

10. Ніпіаліді О.Ю. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / О. Ю. Ніпіаліді, Н. І. Карпишин. –Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.

11. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки : монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 256 с.

12. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

13. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., [без змін.]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.

14. Чумак В. Д. Оцінка неплатоспроможності підприємств при загрозі банкрутства / В. Д. Чумак, О. О. Дорошенко, Н. О. Кіріченко // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2019. - № 3. - С. 130-137.

15. Шпак Н. О. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України : навч. посіб. / Н. О. Шпак, О. В. Пирог. – К. : Ліра-К, 2015. – 288 с.

16. Яровий І. М. Оцінка ймовірності банкрутства за моделями Альтмана, Спрінгейта, Таффлера (на прикладі компанії "КВС-Україна") / І. М. Яровий, І. Г. Харченко // Бізнес-навігатор. - 2019. - Вип. 6.1-2. - С. 32-36.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua> – Веб-портал Верховної Ради України
- <http://www.president.gov.ua> – Офіційне інтернет-представництво Президента України
2. <http://www.kmu.gov.ua> – Веб-портал Кабінету Міністрів України
4. <http://www.nads.gov.ua> – Веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби
5. <http://www.me.gov.ua> – Веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства
7. <http://nbuv.gov.ua/> – Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського
8. <http://gntb.gov.ua/ua/> – Веб-сайт Веб-сайт державної науково-технічної бібліотеки України
9. <http://www.ounb.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
10. <http://www.adm.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
11. <http://km-oblrada.gov.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної ради
12. <http://www.khmelnysky.com/> – Веб-сайт Хмельницької міської ради
13. <http://www.univer.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
14. <http://eup.ru/> – Науково-освітній портал “Економіка і управління на підприємствах”
15. <http://www.cfin.ru> – Веб-сайт «Корпоративний менеджмент»

Додаток А

1. Мінімальні міжкваліфікаційні співвідношення для встановлення тарифних ставок робітникам (тарифна сітка)

Таблиця А1

Розряд робітника	Міжрозрядний коефіцієнт	
	Галузь 1	Галузь 2
1		
...		

2. Порівняння мінімальних гарантованих місячних посадових окладів робітників

Таблиця А2

Розрахунок мінімальних гарантованих місячних посадових окладів робітників

Найменування посад	Галузь 1		Галузь 2	
	Міжроз-рядний коефіцієнт	Сума місячного посадово-го окладу, грн.	Міжроз-рядний коефіцієнт	Сума місячного посадово-го окладу, грн.
Робітник 1 розряду з нормальними умовами праці				
Робітник 2 розряду				
Робітник 3 розряду				
Робітник 4 розряду				
Робітник 5 розряду				
Робітник 6 розряду				

Таблиця А3

Розрахунок мінімальних гарантованих розмірів місячних окладів робітників наскрізних професій

Найменування посад	Галузь 1		Галузь 2	
	Коефіцієнти співвідношень	Сума місячного окладу, грн.	Коефіцієнти співвідношень	Сума місячного окладу, грн.
Базис для розрахунку				
Водій				
....				

3. Порівняння мінімальних гарантованих розмірів місячних посадових окладів адміністративно-управлінського персоналу

Таблиця А4

Розрахунок мінімальних гарантованих місячних посадових окладів в розрізі окремих посад

Найменування посад	Галузь 1		Галузь 2	
	Коефіцієнти міжпоса-дових співвід-ношень	Розрахунок мінімального місячного посадового окладу	Коефіцієнти міжпосадових співвідношень	Розрахунок мінімального місячного посадового окладу
1	2	3	4	5
Базис для розрахунку				
Заступник директора				
Головний бухгалтер				
Головний економіст				
Головний інженер				
Економіст 1 категорії				
Економіст 2 категорії				

Додаток Б

Таблиця Б1

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу

Пасив	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	абсолютне, тис.грн.	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7
Статутний капітал						
Пайовий капітал						
Додатковий вкладений капітал						
Інший додатковий капітал						
Резервний капітал						
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)						
Неоплачений капітал						
Вилучений капітал						
Власний капітал, всього						

Таблиця Б2

Склад фінансових ресурсів підприємства

Види фінансових ресурсів	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Відхилення	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
а) власних						
б) позикових						
в) залучених						
ВСЬОГО						

Додаток В

Таблиця В1

Порівняльний аналітичного балансу підприємства « »

Найменування статей	На початок періоду		На кінець періоду		Зміна		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	процент пунктів	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
I. Необоротні активи							
Основні засоби і нематеріальні активи							
Довгострокові фінансові інвестиції							
Разом за розділом I							
II. Оборотні активи							
Запаси							
Дебіторська заборгованість							
Грошові кошти і їх еквіваленти							
Витрати майбутніх періодів							
Разом за розділом II							
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття							
Баланс							
I Власний капітал							
Статутний капітал							
Додатковий капітал							

Резервний капітал							
Нерозподілений прибуток/непокритий збиток							
Разом за розділом I							
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банку							
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
Поточні зобов'язання за розрахунками							
Інші поточні зобов'язання							
Доходи майбутніх періодів							
Разом за розділом III							
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття							
Баланс							

Таблиця В3

Аналіз фінансових показників підприємства « _____ »

Назва показника	на кінець 20__ р.	на кінець 20__ р.	Норматив значення
1	2	3	4
1. Аналіз майнового стану підприємства			
Коефіцієнт зносу основних засобів			
Коефіцієнт оновлення			
Коефіцієнт вибуття			
2. Аналіз ліквідності підприємства			
Коефіцієнт покриття			
Коефіцієнт швидкої ліквідності			
Коефіцієнт абсолютної ліквідності			
Чистий оборотний капітал (тис.грн.)			
3. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства			
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)			
Коефіцієнт фінансування			
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами			
Коефіцієнт маневреності власного капіталу			
4. Аналіз ділової активності підприємства			
Коефіцієнт оборотності активів			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості			
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості			
Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)			
Строк погашення кредиторської заборгованості (днів)			
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів			
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)			
Коефіцієнт оборотності власного капіталу			
5. Аналіз рентабельності підприємства			
Коефіцієнт рентабельності активів			
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу			
Коефіцієнт рентабельності діяльності			
Коефіцієнт рентабельності продукції			
6. Аналіз прибутковості			
Коефіцієнт прибутковості акцій			

Коефіцієнт дивідендного доходу			
Коефіцієнт виплати дивідендів			

Додаток Г

Таблиця

Методики діагностики ймовірності банкрутства

Назва методу	Форма моделі	Критерій оцінки	Ймовірність банкрутства
1	2	3	4
Двофакторна модель Е.Альтмана	$Z = -0,3877 + (-1,0756)K_1 + 0,579K_2$ K ₁ - поточний коефіцієнт покриття K ₂ - відношенні позикових коштів до валюти балансу	Z = 0	50%
		Z > 0	більше 50%
		Z < 0	ймовірність банкрутства мала
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	Z = 0,717K ₁ +0,847K ₂ +3,107K ₃ +0,42K ₄ +0,995K ₅ K1 = Власний оборотний капітал / Загальна вартість активів; K2 = Нерозподілений прибуток / Загальна вартість активів; K3 = Прибуток до виплати відсотків / Загальна вартість активів K4 = Балансова вартість власного капіталу/ Позиковий капітал; K5 = Виторг від продажу / Загальна вартість активів.	Z ≤ 1,8	ймовірність банкрутства дуже висока
		1,8 < Z ≤ 2,7	висока
		2,7 < Z ≤ 2,9	банкрутство можливе
		Z > 2,9	банкрутство малоймовірне
Модель Р. Ліса	Z = 0,063A + 0,092B + 0,057C + 0,001D де А = Оборотні активи / Загальна вартість активів; В = Операційний прибуток / Загальна вартість активів; С = Нерозподілений прибуток / Загальна вартість активів; D = Власний капітал / Позиковий капітал.	Z < 0,037	ймовірність банкрутства
Модель Г. Спрінгейта	Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D де А = Робочий капітал / Загальна вартість активів; В = Прибуток до сплати податків та процентів/ Загальна вартість активів; С = Прибуток до сплати податків / Короткострокові зобов'язання; D = Обсяг продажу / Загальна вартість активів.	Z < 0,862	ймовірність банкрутства
Модель Дж. Таффлера і Г. Тішоу	Z = 0,53 A + 0,13B + 0,18C + 0,16D де А = Операційний прибуток / Короткострокові зобов'язання; В = Оборотні активи / Загальна сума зобов'язань; С = Короткострокові зобов'язання / Загальна вартість активів; D = Виручка від реалізації / Загальна вартість активів.	Z < 0,25	ймовірність банкрутства
Показник платоспроможності Конана і Гольдера	Z = -0,16X ₁ - 0,22X ₂ +0,87X ₃ + 0,10X ₄ + +0,24X ₅		
Модель Фулмера	H = 5,528V ₁ + 0,212V ₂ + 0,073V ₃ + 1,27V ₄ + +0,120V ₅ + 2,33V ₆ +0,575V ₇ + 1,08V ₈ + +0,894V ₉ - 6,075 V ₁ – нерозподілений прибуток минулих років /	H < 0	втрата платоспроможності неминуча
		H >	компанія функціонує

	<p>сукупні активи V_2 – обсяг реалізації / сукупні активи V_3 – прибуток до сплати податків / сукупні активи V_4 – грошовий потік / сума зобов'язань V_5 – борг / сукупні активи V_6 – пасиви / сукупні активи V_7 – log (матеріальні активи) V_8 – оборотний капітал / сукупні зобов'язання V_9 – прибуток до сплати процентів та податків / сплачений процент</p>		нормально
R-модель	$R = 8,38K_1 + K_2 + 0,054 K_3 + 0,63 K_4$ K_1 – оборотний капітал (актив); K_2 – чистий прибуток (власний капітал); K_3 – виручка від реалізації (активи); K_4 – чистий прибуток (інтегральні витрати)	менше 0	ймовірність банкрутства 90-100%
		0 – 0,18	висока 60-100%
		0,18-0,32	середня 35-50%
		0,32-0,42	низька 15-20%
		більше 0,42	малоймовірна до 10%
Модель Сайфулліна - Кадикова	$R = 2K_3 + 0,1K_{пл} + 0,08K_{оа} + 0,45R_{п} + R_{вк}$ K_3 – коефіцієнт забезпеченості власними коштами; $K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності; $K_{оа}$ – коефіцієнт оборотності активів; $R_{п}$ – рентабельність продажів (комерційна маржа); $R_{вк}$ – рентабельність власного капіталу.	$R=1$	Відповідність мінімальним нормативним ризикам
		$R<1$	Фінансовий стан незадовільний
Комплексний коефіцієнт О.П. Зайцевої	$K_{компл} = 0,25K_{уп} + 0,1K_3 + 0,2K_с + 0,25K_{ур} + 0,1K_{фр} + 0,1K_{заг}$ де $K_{уп}$ – коефіцієнт збитковості підприємства, який характеризує відношення чистого збитку до власного капіталу; K_3 – відношення кредиторської і дебіторської заборгованості; $K_с$ – показник відношення короткострокових зобов'язань і найбільш ліквідних активів, цей коефіцієнт є оберненою величиною показника абсолютної ліквідності; $K_{ур}$ – збитковість реалізації продукції, яка характеризується відношенням чистого збитку до обсягу реалізації цієї продукції; $K_{фр}$ – відношення позичкового і власного капіталу; $K_{заг}$ – коефіцієнт завантаження активів як величина, обернена коефіцієнту оборотності активів	$K_{факт} > K_{п}$	ймовірність банкрутства висока
Універсальна дискримінаційна модель О.О. Терещенка	$Z = 1,03 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 + X_5 + 0,1 X_6$ де X_1 – cash-flow (зобов'язання); X_2 – валюта балансу (зобов'язання); X_3 – чистий прибуток (валюта балансу); X_4 – чистий прибуток (виручка від реалізації); X_5 – запаси (виручка від реалізації); X_6 – виручка від реалізації (валюта балансу)	$Z>2$	фінансово стійке підприємство
		$1<Z<2$	фінансова рівновага підприємства порушена, необхідні заходи антикризового управління
		$0<Z<1$	загроза банкрутства, необхідні санаційні заходи
		$Z<0$	напівбанкрут

Розробники навчально-методичних матеріалів:

Викладач дисципліни – к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування.

_____ Д. А. Арзянцева

3 січня 2017 року

старший викладач кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

_____ А. В. Крушинська

3 січня 2017 року

Схвалено кафедрою менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

4 січня 2017 року, протокол № 9.

Завідувач кафедри _____ В. П. Синчак

4 січня 2017 року

Декан факультету управління та економіки _____ Т. В. Терещенко

31 січня 2017 року року

Погоджено методичною радою університету 20 лютого 2017 року, протокол № 7.

Голова методичної ради _____ І. Б. Ковтун

21 лютого 2017 року

Оновлення програми:

Викладач дисципліни – старший викладач кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування.

_____ Алла КРУШИНСЬКА

29 вересня 2020 року

Схвалено кафедрою менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

29 вересня 2020 року, протокол № 2.

Завідувач кафедри _____ Віктор СИНЧАК

29 вересня 2020 року

Обліковий обсяг оновлення програми – 0,15 ум. др. арк.